

Analýza a návrh optimalizace služeb vybrané školní knihovny

Bakalářská práce

Studijní program:

B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor:

Učitelství odborných předmětů

Autor práce:

Ing. Jan Drahoňovský

Vedoucí práce:

PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Zadání bakalářské práce

Analýza a návrh optimalizace služeb vybrané školní knihovny

Jméno a příjmení: Ing. Jan Drahoňovský
Osobní číslo: P16000726
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství odborných předmětů
Zadávací katedra: Katedra pedagogiky a psychologie
Akademický rok: 2017/2018

Zásady pro vypracování:

Analýza využívanosti služeb školní knihovny, predikce vývoje jednotlivých ukazatelů a návrh optimalizace služeb s ohledem na výchovně-vzdělávací cíle školy.

Metody zpracování:

Analýza sekundárních dat

Statistické zpracování dat

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná
Čeština

Seznam odborné literatury:

FARMER, Lesley a Alan SAFER. Library improvement through data analytics. London: Facet Publishing, 2016. ISBN 978-1-78330-161-4.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. 2., Praha: Grada, 2016. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5326-3.

NICHOLSON, Kirstie. Innovation in public libraries: learning from international library practice. Cambridge, MA: Chandos Publishing is an imprint of Elsevier, 2017. Chandos information professional series. ISBN 978-0-08-101276-5.

SKUTIL, Martin. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

VANDUINKERKEN, Wyoma a Wendi Arant KASPAR. Leading libraries: how to create a service culture. London: Facet Publishing, 2015. ISBN 978-1-78330-065-5.

Vedoucí práce: PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.
Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce: 11. dubna 2018
Předpokládaný termín odevzdání: 24. května 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. června 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědom toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědom následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

5. července 2020

Ing. Jan Drahoňovský

Poděkování

Chtěl bych poděkovat vedoucí mé bakalářské práce, PaedDr. Jitce Jursové, Ph.D., za odborné vedení při zpracování této práce. Dále patří mé díky zaměstnancům a studentům vybrané střední školy za pomoc a vstřícný přístup. V neposlední řadě děkuji mé rodině za neutuchající podporu.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce se věnuje problematice školní knihovny. Cílem práce je na základě analýzy navrhnout možnosti optimalizace vybrané středoškolské školní knihovny.

V úvodu práce jsou teoreticky vymezeny pojmy jako například knihovny či školní knihovna. Pozornost je věnována systému knihoven v České republice a postavení školních knihoven v něm. Dále jsou popsány funkce, cíle a význam školní knihovny a role knihovníka a školní knihovny v rozvoji informační gramotnosti studentů. Následně je nastíněna situace školních knihoven v České republice a předloženy inspirativní příklady ze zahraničí.

V aplikační části bakalářské práce je nejprve popsána vybraná školní instituce a školní knihovna. Následně je představen a analyzován průzkum, který byl formou dotazníkového šetření proveden mezi studenty vybrané školy, stejně tak jsou popsány a analyzovány rozhovory se zaměstnanci školy. Tyto analýzy směřují k návrhu optimalizace vybrané školní knihovny. V závěru práce jsou čtenářům předkládány návrhy optimalizace s ohledem na výchovně-vzdělávací cíle školy a stanovené cíle školní knihovny.

Klíčová slova: knihovna, školní knihovna, informační gramotnost, výchovně-vzdělávací cíle

Annotation

Analysis and optimization of the selected school library's services.

This bachelor thesis deals with the issue of the school library. The aim of this work is to propose options for optimization of the selected high school library based on the analysis.

The introduction of the thesis theoretically defines terms such as libraries or school library. Attention is paid to the system of libraries in the Czech Republic and the position of the school libraries in it. Furthermore, the functions, goals and importance of the school library are described, as well as the role of the librarians and the school library in the development of students' information literacy. Subsequently, the situation of school libraries in the Czech Republic is outlined and interesting examples from abroad are presented.

The application part of the bachelor thesis describes the selected school institution and the school library first. Subsequently, a survey, which was conducted in the form of a questionnaire among students of the selected school, is presented and analysed, as well as interviews with school staff are described and analysed. These analyses aim to optimization of a selected school library. At the end of the thesis are readers acquainted with the optimization proposals with regard to the educational goals of the school and the goals of the school library.

Keywords: library, school library, information literacy, educational goals

Obsah

Seznam obrázků	10
Seznam tabulek	11
Seznam použitých zkratk, značek a symbolů	12
Úvod	13
1 Knihovny	14
1.1 Systém knihoven v ČR	15
1.2 Školní knihovna	15
1.2.1 Funkce školní knihovny	16
1.2.2 Cíle školní knihovny	18
1.2.3 Význam školní knihovny	18
1.2.4 Informační gramotnost a role knihovníka	20
1.3 Školní knihovny v ČR	22
1.4 Školní knihovny v zahraničí	25
1.4.1 Školní knihovny v USA	26
1.4.2 Školní knihovny v Číně	28
1.4.3 Školní knihovny v Estonsku	29
1.4.4 Shrnutí	30
2 Vybraná školní knihovna	31
2.1 Školní knihovna na vybrané střední škole	31
2.2 Průzkum mezi studenty	32
2.2.1 Charakteristika výzkumného vzorku	33
2.2.2 Získaná data a jejich interpretace	34

2.2.3	Shrnutí průzkumu mezi studenty	44
2.3	Rozhovory se zaměstnanci školy	46
2.3.1	Shrnutí rozhovorů se zaměstnanci	48
2.4	Návrhy optimalizace školní knihovny	49
2.4.1	Optimalizace poskytovaných zdrojů	50
2.4.2	Personální zabezpečení	51
2.4.3	Modernizace prostor	52
2.4.4	Výchovně-vzdělávací činnost knihovny	56
2.4.5	Softwarové vybavení knihovny	57
2.4.6	Propagace knihovny	60
2.4.7	Shrnutí návrhů optimalizace	62
	Závěr	65
	Seznam literatury	67
	Seznam příloh	73

Seznam obrázků

<i>Obrázek 1 – Funkce školní knihovny.....</i>	17
<i>Obrázek 2 – Proces tvorby dotazníku</i>	32
<i>Obrázek 3 – Rozložení respondent dle ročníků.....</i>	34
<i>Obrázek 4 – Počet studentů využívající jednotlivé služby knihovny</i>	37
<i>Obrázek 5 – Přehled plněných školních úkolů v knihovně.....</i>	40
<i>Obrázek 6 – Studenty preferované zdroje ve školní knihovně.....</i>	41
<i>Obrázek 7 – Možnosti vylepšení knihovny dle studentů.....</i>	42
<i>Obrázek 8 – Oblíbené žánry studentů</i>	44
<i>Obrázek 9 – Současná podoba knihovny.....</i>	53
<i>Obrázek 10 – Navrhovaná podoba knihovny</i>	53
<i>Obrázek 11 – Současná podoba přední části knihovny.....</i>	54
<i>Obrázek 12 – Navrhovaná podoba přední části knihovny</i>	54
<i>Obrázek 13 – Současná podoba zadní části knihovny</i>	55
<i>Obrázek 14 – Navrhovaná podoba zadní části knihovny.....</i>	55
<i>Obrázek 15 – Návrh prezentace pro TV.....</i>	61

Seznam tabulek

<i>Tabulka 1 – Využívanost školní knihovny</i>	35
<i>Tabulka 2 – Frekvence využívání školní knihovny</i>	38
<i>Tabulka 3 – Frekvence využívání školní knihovny pro potřeby školních úkolů</i>	39
<i>Tabulka 5 – Frekvence volnočasového čtení studentů</i>	43
<i>Tabulka 6 – Porovnání open-source knihovnických systémů</i>	58

Seznam použitých zkratk, značek a symbolů

API	Application Programming Interface
AR	Accelerated Reader
CERN	Evropská organizace pro jaderný výzkum
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
PIRLS	Progress in International Reading Literacy Study
PISA	Programme for International Student Assessment
SIC	Studijní a informační centrum

Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje tématu školních knihoven a jejich vlivu na výchovně-vzdělávací cíle školy a plnění funkcí školní knihovny. Cílem práce je na základě analýzy navrhnout možnosti optimalizace vybrané středoškolské školní knihovny. První zmínky o školních knihovnách na české území lze nalézt již v polovině 19. století. V následujících desetiletích prošly školní knihovny překotným vývojem, až do podoby, kterou by měly mít dnes. Tedy do podoby, kdy by školní knihovna měla být také studijním a informačním centrem, víceúčelovým školním zařízením, multimediálním centrem, které zajišťuje jak prostor a zdroje pro výuku, tak pro rozvoj žáků a studentů a probouzí v nich přirozený zájem o nové poznatky a učí je pracovat s informacemi.

Právě vzhledem k výraznému rozvoji funkcí školní knihovny v posledních desetiletích se tato bakalářská práce zaměřuje na vybranou školní knihovnu, konkrétně na knihovnu střední odborné školy a klade si za cíl zmapovat současnou situaci se školní knihovnou na dané škole a na základě zjištění navrhnou optimalizace, které by měly napomoci splnění cílů školní knihovny, naplňování výchovně-vzdělávacích cílů školy a zvýšit využívanost této knihovny mezi studenty.

Vzhledem ke stanovým cílům se úvod této práce věnuje teoretickému vymezení pojmů jako například knihovny či školní knihovna. Je popisován systém knihoven v České republice a postavení školních knihoven v něm. Dále je věnován prostor popsání funkcí, cílů a významů školní knihovny a roli knihovníka a školní knihovny v rozvoji informační gramotnosti studentů. Následně je nastíněna situace školních knihoven v České republice a předloženy inspirativní příklady ze zahraničí, konkrétně z USA, Číny a Estonska, což jsou země, které dosahují velmi dobrých výsledků v mezinárodním šetření PISA.

V aplikační části bakalářské práce je nejprve vylíčena vybraná školní instituce a školní knihovna. Následně je popsán a analyzován průzkum, který byl formou dotazníkového šetření proveden mezi studenty školy, stejně tak jsou popsány a analyzovány rozhovory se zaměstnanci školy. Tyto analýzy směřují k návrhu optimalizace vybrané školní knihovny. V závěru práce jsou čtenářům předkládány návrhy optimalizace s ohledem na výchovně-vzdělávací cíle školy a stanovené cíle školní knihovny.

1 Knihovny

Zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) – tj. Zákon č. 257/2001, definuje knihovnu jako (Gardavský, 2010-2019): „...zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a které je zapsáno v evidenci knihoven...“. Manifest IFLA/UNESCO (Mackenzie, 2019) o veřejných knihovnách z roku 1994 definuje knihovnu jako „...the local gateway to knowledge, provides a basic condition for lifelong learning, independent decision-making and cultural development of the individual and social groups.“ Tedy jako: „...místní bránu k poznání, poskytující základní podmínky pro celoživotní vzdělávání, nezávislé rozhodování a individuální i sociální kulturní rozvoj.“ Dle VanDuinkerkena (2015, s. 11) „Libraries typify a service organization. They are models of public service in that their mission is to serve their patrons, be they faculty and students at a university or at an elementary school, citizens of a municipality, officials and employers of a government entity, or stakeholders in a private enterprise.“ Tady dle vanDuinkerkena lze považovat knihovny za „...typické představitele instituce služeb. Jejich cílem je sloužit svým klientům, ať už fakultám a studentům na univerzitách, či středních a základních školách, obyvatelům municipalit, úředníkům a zaměstnavatelům státní správy, nebo zájmovým skupinám v privátní sféře.“ Další možné výklady pojmu knihovna mohou být například (Kliment, 2004-2019):

- Sběrka knih určená pro čtení a studium;
- instituce, která shromažďuje, uchovává a zpřístupňuje knihy a další nosiče informací;
- instituce, která svými službami uspokojuje informační, vzdělávací, vědecké a rekreační potřeby svých uživatelů;
- označení edic.

Na celém světě je v současnosti více jak 2,55 milionu knihoven. Největší podíl na tomto čísle mají školní knihovny, které tvoří 78 % všech knihoven (tj. 2 miliony knihoven). Následují knihovny veřejné (400.000; 16 %), akademické/univerzitní (80.000; 3 %), ostatní (40.000; 2 %), komunitní (25.000; 1 %) a národní (355; 0,01 %). V 2,55 milionu knihoven pracuje 1,6 milionu knihovníků na plný úvazek, dalších 0,8 milionu osob pak jako dobrovolníci. Celkem je v těchto knihovnách registrována více jak 1 miliarda čtenářů, kteří

učiní ročně více jak 6 miliard návštěv knihoven a vypůjčí si 9 miliard knih a 13 miliard elektronických zdrojů. (Mackenzie, 2020)

1.1 Systém knihoven v ČR

V České republice tvoří systém knihoven 4 úrovně institucí (Gardavský, 2010-2019):

- Národní knihovna ČR, Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, Moravská zemská knihovna v Brně, které zřizuje Ministerstvo kultury;
- krajské knihovny, zřizované daným krajským orgánem;
- základní knihovny;
- specializované knihovny.

Krajská knihovna je instituce s univerzálním knihovním fondem (případně doplněným o jiný specializovaný fond), která uchovává konzervační a historický fond. Je centrálním bodem krajských meziknihovních služeb, spolupracuje s ostatními knihovnami v kraji při zavádění nových služeb a technologií. Základní knihovna je instituce s univerzálním knihovním fondem (případně doplněným o jiný specializovaný fond), která je součástí systému knihoven, které vykonávají kulturní, vzdělávací a informační činnost. Specializovaná knihovna je knihovna se specializovaným knihovním fondem a jedná se o instituci, která vykonává odbornou, informační, koordinační, analytickou, výzkumnou, vzdělávací, metodickou a poradenskou činnost. V rámci těchto činností úzce spolupracuje s ostatními knihovnami. (Gardavský, 2010-2019)

1.2 Školní knihovna

Pojem školní knihovna není v České republice zakotven v žádném legislativním dokumentu. Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání – tzv. školský zákon (tj. Zákon č. 561/2004) popisuje v § 120 pouze školská účelová zařízení. Konkrétně (Gardavský, 2019b): „*Školská účelová zařízení podle účelu, k němuž byla zřízena, napomáhají školám a školským zařízením při jejich činnosti, ..., poskytují odborné, studijně pracovní, knihovnické a informační služby pro žáky, studenty, popřípadě zaměstnance...*“ (zkráceno). V prováděcím předpise k výše zmíněnému školskému zákonu (tj. Vyhláška MŠMT o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských

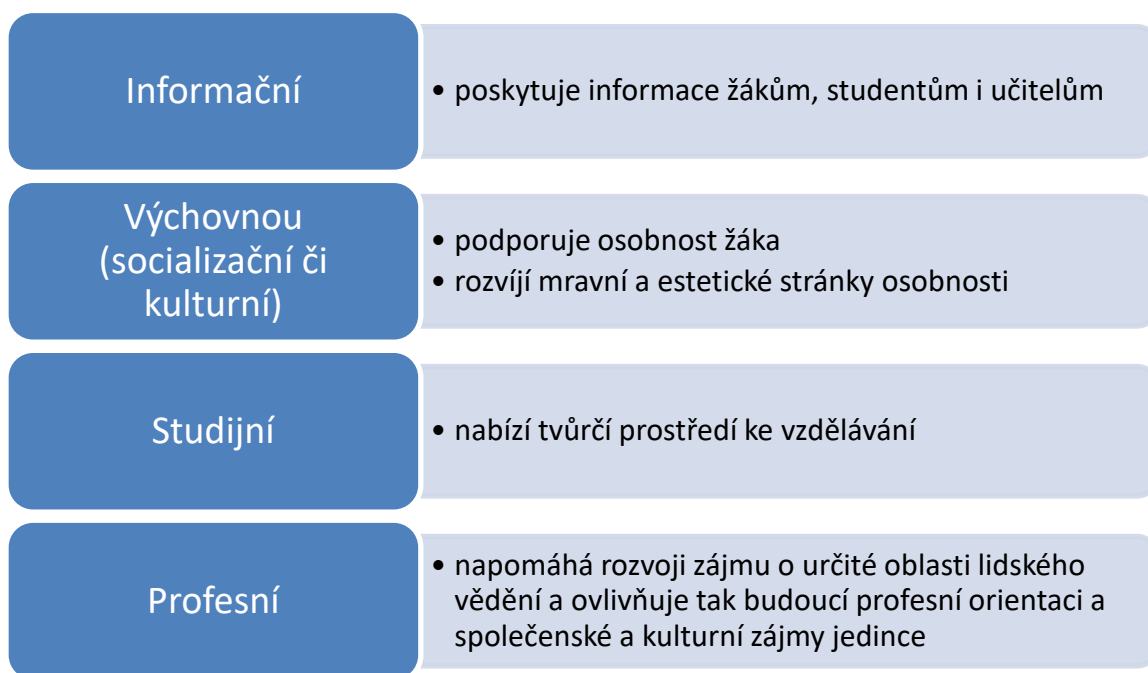
úcelových zařízeních č. 108/2005 Sb.) se upřesňuje, že (Gardavský, 2019c) „Školní knihovna poskytuje odborné, studijně pracovní, knihovnické a informační služby pro děti, žáky, studenty, popřípadě pedagogické pracovníky škol a školských zařízení.“ Čumplová (2008, s. 5) definuje školní knihovnu následovně: „Školní knihovna je sbírka knih a jiných dokumentů v klasické i elektronické podobě zřizovaná a udržovaná z rozpočtu školy (obce, kraje), evidovaná v majetku školy, určená k rozvoji čtenářství a k rozšíření a doplnění učiva, jejíž pracovník poskytuje odborné, studijně pracovní, knihovnické a informační služby pro žáky, studenty a zaměstnance školy. Za školní knihovnu je považováno i studijní a informační centrum školy. Za určitých podmínek může sloužit i jako veřejná knihovna.“

Nejstarší zmínkou o školní knihovně na našem území je předpis z roku 1849. Nejprve se vyskytovaly především knihovny pro učitele, na základě zákona o školách obecných poté začaly vznikat také knihovny pro žáky. V období první světové války pak následně vznikala sociální zařízení pro děti, která měla formu čítáren. Po roce 1919 se tato sociální zařízení často stávala veřejnými knihovnami, a to na základě Zákona č. 430/1919 Sb., o veřejných knihovnách obecních. Knihovny na základě tohoto zákona fungovaly až do roku 1959. Od tohoto roku pak školní knihovny spadaly pod Státní pedagogickou knihovnu Komenského v Praze, a to vzhledem k platnosti knihovnického zákona. Od roku 1963 bylo směrnicí určeno, že na každé škole bude učitelská knihovna s knihami pro učitele a žákovská knihovna s beletrií pro žáky. O čtyři roky později byla tato směrnice zrušena. Instrukcí o školních knihovnách, vydanou v roce 1979 Ministerstvem školství, byla stanovena pravidla pro vedení školních knihoven a zároveň nabídnuta možnost vyčlenit školní knihovnu jako mimoškolní. Touto možností získaly školní knihovny stejný status jako například školní jídelny, volnočasová zařízení či družiny. Po Sametové revoluci došlo ke změně vzdělávacího systému a s ním zanikla i síť metodický pracovišť. Tím se rozhodnutí o zřízení či nezřízení školní knihovny přeneslo pouze na ředitele školy. Tento stav přetrvává až do současné doby, což má za následek rozdílnou úroveň jednotlivých školních knihoven. Aktuálně mají školní knihovny na základě Školského zákona status školských účelových zařízení. (Čumplová, 2006) a (Čumplová, 2009)

1.2.1 Funkce školní knihovny

Mezi základní funkce knihovny patří zprostředkovávání a poskytování informací, půjčování knih, socializace a výchova návštěvníků, nebo také funkce kulturní.

Aby školní knihovna mohla plnit své funkce i v dnešní době, je nutné, aby se stala studijním a informačním centrem školy. Mimo půjčovny knih by tak měla být víceúčelovým školním zařízením, multimediálním centrem, které zajišťuje jak prostor a zdroje pro výuku, tak pro rozvoj žáků a studentů a probouzet v nich přirozený zájem o nové poznatky a učit je pracovat s informacemi. Jak zobrazuje obrázek níže (viz Obrázek 1), takovéto školní zařízení by pak mělo 4 základní funkce (Nicholson, 2017):

Obrázek 1 – Funkce školní knihovny

Zdroj: vlastní zpracování dle (Nicholson, 2017)

Na středních školách by mělo toto víceúčelové školní zařízení prohlubovat znalosti a dovednosti studentů, které získali na základních školách. Také by mělo nabízet více praktických činností s multimediálními prostředky. Stejně jako na základní škole se jedná o informační nástroj pro studenty a učitele (a rodiče). Nově by studenti měli využívat více informačních, knihovnických a databázových systémů při řešení problémů a to tak, aby byli schopni tyto nabyté dovednosti využít buď během vysokoškolského studia, nebo v profesním životě. (Vaníčková, 2010-2016)

Čumplová (Čumplová, 2008) uvádí dokonce 7 funkcí, které by měla moderní školní knihovna plnit:

- Informační centrum školy – zdroj informací a vedení studentů k jejich vyhledávání, zpracovávání, porovnávání, vyhodnocování a použití;
- mediální centrum – mimo knih nabízet také noviny, časopisy, audiovizuální materiály, výukové programy, přístup k internetu;
- podpora vyučovacího procesu – vhodně vybrané knihy a soustavné budování knižního fondu;
- podpora informační gramotnosti – vyhledávání potřebných informačních materiálů, vedení studentů k samostatné práci, racionální využívání informačních technologií;
- podpora čtenářství a čtenářské gramotnosti – realizace akcí na podporu čtenářství, seznamování s novinkami, příprava vhodných knih;
- komunikační centrum – místo pro setkávání a probírání témat;
- kultura a kultivace – dotváření školního prostředí s pomocí svých specifických funkcí.

1.2.2 Cíle školní knihovny

Mimo obecných funkcí, by měla mít každá školní knihovna své cíle. Ty jsou specifické a odvíjejí se od požadavků učitelů, ochoty vedení školy a také na možnostech (prostorových, finančních) školní knihovny. Mezi takovéto cíle může patřit například (Čumplová, 2008):

- Podporovat výchovu a vzdělávání;
- vést žáky k požitku ze čtení a vypěstovat u nich základní návyky v čtenářské oblasti;
- poskytnou přístup k informacím a službám;
- rozvíjet kulturní a sociální povědomí;
- vést žáky k samostatnosti, sebevzdělávání a odpovědnosti;
- rozvíjet schopnosti a dovednosti studentů.

1.2.3 Význam školní knihovny

Dle průzkumu Shirley Bleidt (Bleidt, 2011) na vzorku 1.509 středoškolských amerických studentů v roce 2011, lze najít pozitivní vztah mezi výši investic do školní knihovny a studijními úspěchy ve čtení a psaní. Obdobný vztah prokázali také Sinclair-Tarr a Tarr (Sinclair-Tarr, 2007), kdy našli statisticky významný vztah mezi přítomností kvalitní knihovny na škole a studijními úspěchy v Anglickém jazyce a jazykovědných oborech. Byla

také prokázána (Kim, 2004) a (Strommen, 2004) souvislost mezi dostupností materiálů ke čtení a rozhodnutím číst – tzn., čím jsou literární zdroje dostupnější, tím vyšší je ochota žáků ke čtení. Lindsay (Lindsay, 2010) v roce 2010 na základě analýzy 44 studií odhalila, že přístup k tištěným materiálům (podkladům) zlepšuje čtecí schopnosti dětí a že se jedná o podklady, které dětem pomáhají naučit se základy čtení a zároveň způsobují, že děti čtou častěji a déle a zlepšuje postoj čtenářů ke čtení a učení se. Tyto děti s pozitivním přístupem ke čtení jsou také ti, kteří čtou více (Guthrie, 2001).

Dle Kaplana (Kaplan, 2007) by knihovna měla nabízet podporu pro studenty a vytvářet tak ideální prostředí pro nalezení aktuálních, zajímavých a atraktivních čtenářských materiálů. Při přítomnosti kvalifikovaného knihovníka by také studenti měli obdržet doporučení na vhodné knihy či instrukce k osvojení informačních a technologických dovedností k tomu, aby našli správné online čtenářské zdroje.

Humphrey (2002, s. 775) popisuje školní knihovnu jako „...*logical place for students to find materials with which to practice their reading.*“ Tedy: „...*přirozené místo pro studenty, kde mohou najít materiály, díky kterým mohou procvičovat své čtení.*“

Shirley Bleidt (Bleidt, 2011) ve svém výzkumu zjistila, že 97,2 % studentů (ze vzorku 1.509 respondentů) využívá školní knihovnu minimálně čtyřikrát během školního roku. Pouze 2,8 % studentů (tj. 43) knihovnu téměř nevyužívají, nebo nevyužijí vůbec během školního roku. Mezi nejčastější činnosti, které studenti v knihovně praktikují, patří čtení knih (54 % respondentů), používání počítačů (54 %), podívat se („check out“) na beletrii (53 %), dělat výzkum (47 %) či hovořit s přáteli (45 %). Mezi další vykonávané činnosti patří například dělání domácích úkolů, čtení odborných knih, získávání rad o dobrých knihách, čtení časopisů či podstupování AR testů (testy čtenářské gramotnosti). Minimum studentů využívá knihovnu pro účast na besedách. Téměř 98 % studentů se domnívá, že jim školní knihovna pomáhá v jejich studiu. Zhruba 80 % studentů věří, že jim školní knihovna pomáhá ve vyhledávání informací k výzkumnému tématu a napomáhá zlepšování čtecích schopností. Stejně procento studentů se domnívá, že jim školní knihovna napomáhá se získáváním informací potřebných k vypracování školních úkolů a s doporučováním beletrie. Přibližně polovina respondentů tvrdí, že jim školní knihovna pomáhá stát se lepšími pisateli. Respondenti také identifikovali jako pět nejvýznamnějších přínosů knihovny (Bleidt, 2011):

- Dostatek kvalitních knih;
- pomoc s vyhledáváním knih;
- pomoc s výzkumem;
- přístup k počítačům a internetu;
- tiché místo pro práci/čtení.

Jako doporučení pro vylepšení školních knihoven nabídli respondenti tyto možnosti (Bleidt, 2011):

- Více zajímavých knih;
- širší nabídka témat knih (více specifické, více žánrů);
- zútulnění knihovny;
- modernější počítače a více prostoru pro jejich využívání;
- zvýšení dostupnosti knihovny.

K tomu, aby školní knihovna měla pozitivní vliv na studenty, musí dle „Lancelovi studie“, která se v letech 1993 až 2007 prováděla v USA, splňovat (Kaplan, 2010):

- Personální obsazení/dostupnost – dostatek kvalifikovaných knihovníků, podpůrné zaměstnance a dostatečnou otevírací dobu;
- profesionální rozvoj/trénink – workshopy vedené profesionálním knihovníkem, a to i mimo prostory školní knihovny;
- spolupráce – spolupráce knihovníka s učiteli na přípravě a dostupnosti učebních materiálů, podkladů apod.;
- dostupnost elektronických dat a technologií – přístup do databází, k internetu;
- knižní fond – kvalitně vybavený knižní fond, který poskytuje oporu jak vzdělávacím potřebám školy, tak obecným literárním požadavkům studentů;
- využití – dostatečná atraktivnost a dostupnost knihovny, vedení statistik o užívání.

1.2.4 Informační gramotnost a role knihovníka

Informační gramotnost lze dle České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy definovat jako (Švejda, 2020) „*schopnost jednotlivce prostřednictvím dostupných*

informačních metod a technologií vyhledávat, zpracovávat, vyhodnocovat a využívat informace.“. Prvně tento termín užil Paul Zurkowski v roce 1974, kdy prohlásil za informačně gramotné jedince (Behrens, 1994, s. 310) „*připravené používat informační zdroje při práci, kteří se při řešení problému naučili využívat širokou škálu technik a informačních nástrojů stejně jako primární zdroje.*“. Ze Zurkowského popisu informačně gramotné osoby je možné vyčíst, že se musely tyto osoby naučit nové dovednosti a získat zkušenosti, aby získané informace mohly využít k vyřešení problémů. V následujících letech se objevily také další definice informační gramotnosti, které především reagovaly na potřeby specifitějšího rozlišení informační gramotnosti od nově vznikajících pojmů jako například počítačová gramotnost. (Dombrovská, 2004)

Do 80. let minulého století byly knihovny jedním z hlavních zdrojů informací. Od 80. let došlo ke změně postoje knihoven ke vzdělávání čtenářů. Došlo k odklonu od programů, které se téměř výhradně zaměřovaly na práci s informačními zdroji v knihovně, k programům, které upřednostňují význam schopnosti práce s aktuálními informacemi. Pro informační pracovníky, a především ve vysokoškolském prostředí, se stala informační gramotnost klíčovým tématem. Informační gramotnost byla dávana do úzkého spojení s informačním vzděláváním a s celoživotním vzděláváním. Informační gramotnost se skládá z dalších prvků, jako jsou například literární gramotnost, numerická gramotnost, jazyková gramotnost a dokumentová gramotnost. V dnešní době je do této skupiny prvků řazena také počítačová gramotnost. (Dombrovská, 2004)

Vědomostně založené učení se stalo zaměřené na studenty a na seberozvoj. S touto změnou jsou nahrazovány tradiční studijní systémy, které vycházejí z pasivního učení a memorizace. V novém prostředí, bohatém na informace, se stalo důležitou schopností ovládnutí informační gramotnosti. Tato schopnost úzce souvisí se školními knihovnami. V současné době by měli být pracovníci knihoven nejen knihovníci, ale také přebírají funkci specialistů informační gramotnosti. (Lo, 2014)

The American Association of School Librarians doporučuje pro zachování efektivního provozu školní knihovny přítomnost alespoň 1 profesionálního knihovníka a 1 podpůrného zaměstnance. Dle průzkumu provedeného v letech 2007-2008 bylo zjištěno, že 27 % amerických veřejných škol postrádá profesionálního knihovníka. (Jones, 2010)

Profesionální knihovník má vliv na výsledky studentů v testech čtenářské gramotnosti. Pro úspěšnou práci knihovníka je nutná úzká spolupráce s učiteli a osvojení si moderních technologií a jejich šíření mimo prostory knihovny – do učeben, společných prostor, případně i do studentských domovů. Knihovník v moderním pojetí má různé role (Lance, 2002):

- Vzdělávací – rozvoj čtenářské gramotnosti;
- pomocnou – pro učitele – práce s nejnovějšími informačními zdroji a technologiemi.

Dle Staigera a Casey by měl mít školní knihovník následující kompetence (Apeji, 2002):

- Znalost literatury a schopnost hodnotit její kvalitu;
- znalost dětské psychologie a rozvoje;
- trpělivost – se začínajícími čtenáři, se zkoumajícími čtenáři;
- znalost různých cest, jak oslovit čtenáře;
- osobní zaujetí pro literaturu a schopnost toto zaujetí sdílet a šířit;
- ochotu pracovat s rodiči;
- znalost, jak pomoci dětem získat informaci a stát se nezávislým čtenářem, studentem.

Práci školního knihovníka si volí osoby zpravidla z důvodu, že chtějí dělat práci, která má smysl – napomáhá rozvoji dětí a buduje u nich vztah ke čtení. Mezi další důvody se řadí touha pracovat s mládeží, finanční stabilita a možnost pracovat ve stejný čas, jako studují jejich děti (work-life balance). (Jones, 2010)

1.3 Školní knihovny v ČR

V České republice ve školním roce 2018/19 dle Statistické ročenky školství fungovalo 3.785 knihoven, které nabízely svým návštěvníkům více jak 15.000.000 zdrojů, ze kterých 95 % tvoří knihy, 2 % audiovizuální dokumenty a 3 % ostatní dokumenty. Nejčastějšími zřizovateli školních knihoven jsou obce, a to ve více jak 2.500 případech. Necelý 1.000 knihoven pak zřizují kraje. 250 školních knihoven zřizují soukromé osoby. Dalšími menšími zřizovateli jsou MŠMT či církve. Celkem ve školních knihovnách pracuje 5.088 osob, z toho 301 profesionálních knihovníků, přepočtený počet pracovníků je pak 194. Ostatních

pracovníků ve školních knihovnách pak nalezneme 4.787. Nejvyšší počet profesionálních knihovníků zaměstnávají kraje (198 osob). Naopak obce zaměstnávají nejvyšší počet ostatních pracovníků (tj. 3.299 osob). (Jelen, 2020)

Dle šetření mezinárodního projektu PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study), který v České republice provádí Česká školní inspekce na vzorku 157 základních škol (5 500 žáků 4. ročníku a jejich rodičů, 270 učitelů a 157 ředitelů škol, rok 2016), má 76 % zkoumaných žáků možnost navštěvovat školní knihovnu. 24 % žáků nemá ve škole žádnou školní knihovnu (19 % žáků má k dispozici alespoň třídní knihovny nebo čtenářské koutky). Mezi země, kde v každé škole existuje školní knihovna, patří například Rusko, Singapur a Hongkong. Vysokou míru školních knihoven na počtu školních zařízení má v Evropě například Lotyšsko, Polsko, Francie, Belgie, Španělsko nebo Norsko. Jednou za týden využije školní knihovnu zhruba 76 % žáků, kteří ji mají k dispozici. Zhruba 3 % žáků nevyužívají knihovnu vůbec, i když ji mají k dispozici. (Brasenbauch Meislová, 2019)

Doporučení MŠMT k činnosti a funkci školní knihovny na základních a středních školách dělí školní knihovny na 4 druhy (Pokorák, 2013-2019):

- Studovna a čítárna;
- knihovna se studovnou;
- školní knihovna – studijní a informační centrum školy I. (SIC I.);
- školní knihovna – studijní a informační centrum školy II (SIC II).

Jednotlivé druhy školních knihoven se odlišují dle toho, jak jsou zaměřeny, jak jsou obsáhlé, jaké jsou potřeby učitelů a žáků. Společným znakem školních knihoven je knihovnický fond, stanovený provozní řád a PC s knihovnickým softwarem.

Studovna a čítárna je doporučovaným druhem školní knihovny pro menší školy, popřípadě pro školy, které začínají školní knihovnu budovat. Na zřízení není zapotřebí tolik finančních prostředků, jako u ostatních druhů školních knihoven. Studovna by měla sloužit žákům a učitelům pro seznamování se s informačními prameny a s možnostmi využívání literatury při studiu, k poznávání metod vyhledávání, řazení a zpracovávání informačních pramenů, jako místo pro výuku informační výchovy, či prostor pro volnočasové studium. Prostory by

měly mít alespoň 20 m². K dispozici by měl být počítač pro knihovníka s profesionálním knihovnickým softwarem, počítač pro žáky, připojení na internet, tiskárna a audiovizuální technika dle možností školy. Ve fondu by měly být obsaženy encyklopedie a naučné slovníky, jazykové slovníky, literární přehledy, tabulky, mapy, atlasy, elektronické dokumenty, naučná literatura, výtisky používaných učebnic, časopisy pro žáky i učitele a případně výukové programy. Knihovna by měla být otevřena alespoň 2 hodiny denně a nabízet možnost prezenčního půjčování a pomoc při vyhledávání literatury a informací. (Pokorák, 2013-2019)

Knihovna se studovnou slouží ke stejným účelům, jako studovna a čítárna. Navíc ovšem rozšiřuje poskytované služby o půjčování knih a studijních materiálů o absenční způsob a alespoň dvakrát týdně nabízí možnost odpolední výpůjční služby. Prostor knihovny se studovnou tvoří 1-2 místnosti o velikosti do 50 m². Hardwarové vybavení se neliší o studovnu s čítárnou. Ve fondu knihovny se mimo toho, co obsahuje fond studovny a čítárny, objevují také například alternativní učebnice či fond beletrie a informační zdroje dle zaměření školy. Knihovna by měla být otevřena alespoň 2 hodiny denně. (Pokorák, 2013-2019)

Školní knihovna – Studijní a informační centrum školy (SIC I.) poskytuje stejné služby, jako Knihovna se studovnou, je navíc ovšem rozšířena a o studijní pracovnu, která může být využita jako alternativní učebna pro 1 třídu. Dále zajišťuje meziknihovní výpůjční službu, poskytuje žákům a pedagogům přístup k technickým zařízením knihovny, podílí se na rozvoji čtenářské gramotnosti a čtenářství. Pro zajištění kvalitních služeb by měla být pozice knihovníka profesionalizována – tj. měl by být dostupný pracovník s odborným knihovnickým vzděláním. Prostor knihovny musí tvořit minimálně 2 samostatné místnosti, alespoň 5 PC pro žáky a kopírovací zařízení. Audiovizuální technika by již měla být nedílnou součástí vybavení. Fond knihovny může být rozšířen o firemní literaturu (pro středoškolské knihovny). Centrum by mělo být otevřeno alespoň 5 hodin denně. (Pokorák, 2013-2019)

Školní knihovna – Studijní a informační centrum školy (SIC II.) je ve svých činnostech totožný se SIC I., navíc ovšem obsahuje víceúčelový sál, který může sloužit pro semináře, prezentace, kurzy. Jedná se tedy minimálně o 3 samostatné místnosti – studovnu (tj. učebna), knihovnu a víceúčelový sál. Hardwarové vybavení může být obohaceno například o

dataprojektor. Fond knihovny se neodlišuje od fondu SIC I.. Činnost pracovníka knihovny se rozšiřuje o obsluhu technických zařízení, zajišťování besed a přednášek apod. Knihovna by měla být otevřena alespoň 8 hodin denně. (Pokorák, 2013-2019)

Dle Čumplové (Čumplová, 2008) by měla knihovna na střední škole obsahovat knihy odpovídající studijním oborům, které se na škole vyučují. Většinu knižního fondu by měla tvořit naučná literatura. Své místo ve fondu má také beletrie, a to často v návaznosti na maturitní četbu. Také by se zde již měly vyskytovat speciální dokumenty – normy, práce žáků, sborníky, firemní literatura apod.. Samozřejmostí je přístup k internetu. Dále mohou být k dispozici audiovizuální nosiče (využívané také při výuce). Středoškolská knihovna by měla mít více místností, jako například: studovnu, půjčovnu, sklad, multimediální oddělení apod.

Ve středoškolské školní knihovně se prohlubují a upevňují návyky získané na základní škole a stupňují se nároky a rozšiřují znalosti. Student by měl aktivně získávat informace, seznamovat se s novými informačními možnostmi a informační technikou, databázovými systémy. Ve výuce by se měly projevovat dlouhodobé studijní úkoly vyžadující práci s informacemi a dále navazující písemnou a verbální interpretaci získaných poznatků. (Čumplová, 2008)

1.4 Školní knihovny v zahraničí

Tato kapitola se věnuje školním knihovnám v zahraničí, konkrétně knihovnám v USA (jakožto jedné z nejrozvinutějších ekonomik světa), Číně (která dosahuje nejlepších výsledků ve čtenářské gramotnosti testů PISA 2018) a Estonsku (nejlepší evropská země v testech čtenářské gramotnosti PISA 2018). Tyto země byly vybrány z důvodů, že dosahují lepších výsledků v testech PISA, než Česká republika. Ač jsou vzdělávací systémy často odlišné, je možné najít inspiraci v každém z nich. V USA například funguje výrazněji než v ČR fundraisingový systém financování školních knihoven. V Číně v posledních letech došlo k výraznému posunu ve vzdělání knihovníků a dostupnosti a kvalitě školních knihoven. Estonští studenti dosahují lepších výsledků v testech PISA, i když vzdělávací systém je velmi podobný.

Mezinárodní testy PISA 2018 jsou obecně považovány za největší a nejdůležitější mezinárodní šetření, které se zaměřuje na vzdělávání. Jedná se o šetření, které organizuje OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj. Testování probíhá na 15letých žácích, a to v tříletých cyklech, kdy vždy bývá kladen důraz na jednu z oblastí – matematika, čtení či přírodní vědy. Poslední šetření bylo prováděno na 600.000 studentech ve věku 15 let v 79 zemích (a ekonomikách). (Basl, 2019)

V oblasti čtenářství Čína (resp. Peking, Šanghaj, Ťiang-su a Če-ťiang) vykazuje výrazně vyšší skóre než ostatní účastníci PISA 2018. Estonsko (společně s Kanadou, Finskem a Irskem) pak má nejvyšší dosažené skóre ze zemí OECD. Spojené státy americké obsadily v posledním šetření 9. místo. Česká republika obsadila v čtenářství 21. místo, což představuje průměrnou hodnotu mezi účastníky. (Gurría, 2018)

1.4.1 Školní knihovny v USA

Přesné datum vzniku první školní knihovny ve Spojených státech amerických nelze přesně určit. První školní knihovny vznikaly nesystematicky již v 18. století, kdy je zpravidla tvořily malé prostory s několika málo knihami (zpravidla Bible, sbírka pohádek a balad a Bay Psalm Book). V roce 1740 doporučil Benjamin Franklin školní knihovny, jakožto základní součást optimální vzdělávací instituce. V roce 1744 vytvořila Penn Charter School ve Philadelphii speciální místnost, jakožto školní knihovnu. Výraznější rozmach školních knihoven nastal v první polovině 19. století. Např. v roce 1835 přijal stát New York legislativu, která umožňovala alokovat prostředky ze státního rozpočtu na školní knihovny. Do roku 1876 přijalo obdobný zákon 19 států, v tomto roce bylo v USA evidováno na 826 školních knihoven, což bylo oznámeno nově vzniklou Americkou knihovnickou asociací (American Library Association). Roku 1900 byl na Brooklynské střední škole zaměstnán první profesionální školní knihovník (Mary Kingsbury). V roce 1913 již bylo školních knihoven evidováno 10.000. Na počátku 60. let byl prováděn tzv. Knappův projekt školních knihoven, který se zaměřoval na budování vzorových školních knihoven a předznamenal možnost podpory školních knihoven ze soukromého sektoru. (Muller, 1996-2020) a (Emmer, 2020)

Ve Spojených státech amerických, dle National Center for Education Statistic, bylo ve školním roce 2015/16 funkčních 82.300 školních knihoven na veřejných školách. Tzn., že

91 % všech veřejných škol v USA v daném školním roce nabízelo svým studentům možnost využít školní knihovnu – z toho 95,4 % základních škol a 82,0 % středních škol. Lze také říci, že čím větší škola, tím větší procento škol nabízí službu školní knihovny – např. u základních škol s méně než 150 studenty téměř 20 % škol (tj. 730) neposkytuje svým žákům služby školní knihovny. Naopak u základních škol s více jak 750 studenty nenabízejí služby školní knihovny 2,2 % (tj. 202 škol). U středních škol je rozdíl ještě markantnější, kdy školy s méně jak 150 studenty nabízejí zmíněnou službu pouze v 46 % (tj. 1.400 škol). Naopak školy s více jak 750 studenty tuto službu nabízejí v 96,5 % (tj. 7.600). Také lze říci, že školní knihovny nabízejí více veřejné školy v okrajových částech měst, v menších městech a na venkově. Ve velkých městech nabízí služby školní knihovny 92 % základních škol a 79,2 % středních škol. Na venkově pak 96,4 % základních škol a 85,6 % středních škol. (D'Amico, 2020)

Financování školních knihoven v USA je tvořeno čtyřmi složkami: státními fondy, federálními fondy, lokálními fondy a soukromými zdroji (sponzory či granty). Nejdůležitější složkou financování jsou lokální a státní fondy, a to především díky alokaci daně z nemovitosti. Výhodou tohoto zdroje financování je jeho stabilita a pravidelný (i když mírný) růst. Výhodou lokálního financování je možnost lobbingu u místních stakeholderů, nevýhodou pak to, že lokální zdroje jsou rozdílné v různých částech USA. Právě z důvodu zmíněné nevýhody získávají v posledních letech na důležitosti státní fondy, které mají napomáhat vyrovnávání rozdílů mezi financováním v jednotlivých státech. Podobnou funkci jako státní fondy mají také federální fondy. V USA je zajímavým zdrojem financování školství také fundraising, který v ČR získává na popularitě až v posledních letech (a to ještě spíše v neziskovém sektoru). Jedná se o možnost financování školství (a tím také školních knihoven) skrze sponzory a donátory – zpravidla z řad bývalých absolventů. (Emmer, 2020)

Jak bylo již uvedeno v kapitole výše (viz 1.2.4), tak dle průzkumu provedeného v letech 2007-2008 bylo zjištěno, že 27 % amerických veřejných škol postrádá profesionálního knihovníka. V roce 2018 dle Americké asociace knihoven pracovalo ve veřejných školních knihovnách 78.570 knihovníků a 47.440 dalšího pomocného personálu (v soukromých školních knihovnách pak 14.000 knihovníků a necelé 4.000 pomocného personálu). (Jones, 2010) a (Ghikas, 1996-2020)

1.4.2 Školní knihovny v Číně

Knihovny v Číně mají dlouhou historii, během které zažily překotný vývoj. Zmínky o prvních knihovnách sahají do let před naším letopočtem (Zeng, 2008). První zmínky o školních knihovnách sahají do počátku 20. století, kdy je ale zpravidla představovaly pouze samostatné skříně či poličky s knihami. Po vzniku Čínské lidové republiky v roce 1949 získaly školní knihovny na významu. Během Čínské kulturní revoluce v letech 1966-1976 ovšem utrpěly (nejen) školní knihovny významnou újmu – k dispozici byly pouze státem schválené knihy, ostatní knihy byly odstraněny a knihovny byly také uzavírány. V roce 1980 tak bylo v Číně pouze 1.000 školních knihoven. V 90. letech minulého století přešla správa školních knihoven pod Komisi pro správu státních školních knihoven Ministerstva pro vzdělání (Ministry of Education's State School Library Management Commission), které vydalo nové standardy pro školní knihovny a začalo je certifikovat. Dle statistik obdrželo v roce 2000 tuto certifikaci na 90 % okrsků – později se ovšem ukázalo, že tato čísla neodpovídala realitě a byla nadsazená. V roce 2011 vydalo Ministerstvo pro vzdělání nové regulace pro školní knihovny, které zaváděly také sankce, pokud nebudou plněny. V těchto regulacích bylo po školách požadováno, aby (Hickok, 2019):

- Bylo garantováno financování pro školní knihovnu;
- stanovily řád školní knihovny a kontrolovaly jeho dodržování;
- zavedly kategorizaci knih a vyřadily nevyhovující knihy;
- kontrolovaly, že vydavatelé knih jsou řádně kvalifikováni;
- kontrolovaly, že jsou nakupovány pouze kvalitní knihy.

V roce 2004 bylo v Číně 234.825 školních knihoven (z toho 177.015 na základních školách, 46.440 na středních školách, 5.286 na vysokých školách a 6.084 na integrovaných středních a vysokých školách). Vybavení školních knihoven se značně liší, kdy ve městech bývají dobře vybaveny, a to včetně přístupu k internetu (a nabízejí také například noviny a magazíny), na vesnicích bývá problém i se základním vybavením knihovny a přístup k internetu poskytuje pouze čtvrtina školních knihoven. (Hickok, 2019)

Počet pracovníků školní knihovny se liší podobně jako kvalita školních knihoven. Ve městech bývá počet školních knihovníků vyšší, na vesnicích nižší (například poloviční úvazek). Průměrně má 1 školní knihovna v Číně 1,5 pracovníka. Kvalita pracovníků ve

školních knihovnách nebyla vždy dobrá – zpravidla se jednalo o učitele, kteří byli přeřazeni na pozici knihovníka a neměli výrazné knihovnické vzdělání. Klasifikace a katalogizace knih či jejich doporučování žákům pro ně bylo kolikrát velmi náročné. V posledních letech se ovšem kvalita pracovníků, alespoň ve větších městech, zlepšuje. (Xiaobin, 2019) a (Sharma, 2012)

1.4.3 Školní knihovny v Estonsku

Estonsko dosáhlo v testech PISA 2018 nejlepšího výsledku ve čtenářské gramotnosti mezi evropskými zeměmi. Na tyto výsledky by měly mít vliv také školní knihovny (viz např. kapitola 1.2.3 Význam školní knihovny). (Gurría, 2018)

Vznik moderního systému knihoven v Estonsku se datuje do 20. let minulého století, kdy bylo stanoveno, že každá obec by měla mít alespoň 1 knihovnu, přičemž vzdálenost mezi jednotlivými knihovnami nesmí být vyšší než 7 kilometrů. Dnes musí mít veřejnou knihovnu každá obec v Estonsku, která má více jak 500 obyvatel. (Lepik, 2014)

V Estonsku v roce 2013 působilo 377 školních knihoven, tj. na 69 % škol. Zbýlých 31 % škol pak poskytuje svým žákům alespoň sbírky knih. 377 školních knihoven navštíví ročně 150.965 unikátních návštěvníků, kteří učiní více jak 2.300.000 návštěv a vypůjčí si necelé 2.000.000 knih. V těchto 377 školních knihovnách je pro návštěvníky k dispozici více jak 4.000.000 položek, z čehož zhruba 96 % tvoří knihy. Ve školních knihovnách v Estonsku pracuje 457 knihovníků, tj. v průměru 1,2 knihovníka na 1 knihovnu. V Estonsku jsou rozlišovány 2 typy školních knihoven (Lepik, 2014):

- Centra pro učení – podporují proces učení a rozvoj informační/čtenářské gramotnosti;
- Studijní centra – nabízejí především knihy a jiné učební materiály.

Vzdělání knihovníků v Estonsku koresponduje s datem vzniku prvních veřejných knihoven. V roce 1927 začalo být vyučován předmět knihovnictví na Univerzitě v Tartu. Na stejné univerzitě bylo v roce 1944 otevřeno Oddělení bibliografie, o 10 let později pak samostatná fakulta Knihovnictví. Později začaly nabízet možnost vzdělání v tomto oboru také další univerzity v Estonsku. (Lepik, 1995)

1.4.4 Shrnutí

Jak bylo uvedeno v úvodu této subkapitoly, která se věnuje školním knihovnám v zahraničí, tak vzdělávací systémy jednotlivých států jsou často poměrně odlišné. Avšak inspiraci lze najít u každého z nich. V USA funguje výrazněji než v ČR fundraisingový systém financování školních knihoven, kdy na školách fungují specializovaní pracovníci, kteří pracují (především) s absolventy škol, pořádají pro ně dny otevřených dveří, slavnostní setkání apod. V rámci těchto setkání dochází k uzavírání výběru příspěvků či uzavírání darovacích příslibů. V Číně v posledních letech došlo k výraznému posunu ve vzdělání knihovníků a dostupnosti a kvalitě školních knihoven. Naproti tomu estonský vzdělávací systém je podobný tomu českému, ovšem studenti dosahují lepších výsledků v mezinárodním srovnání PISA. Inspiraci lze nalézt například v Centrech pro učení, které podporují proces učení a napomáhají rozvoji informační gramotnosti.

2 Vybraná školní knihovna

Pro analýzu a návrh optimalizace služeb vybrané školní knihovny byla vybrána školní knihovna střední odborné škol z Královehradeckého kraje. V úvodu této kapitoly bude popsána škola samotná a následně její školní knihovna. Poté bude popsán průzkum, který byl proveden mezi studenty této instituce, a také zhodnoceny rozhovory se zaměstnanci školy. Na základě tohoto průzkumu a rozhovorů pak budou navrženy optimalizace fungování školní knihovny s ohledem na zvýšení využívanosti služeb školní knihovny a na výraznější naplňování výchovně-vzdělávacích cílů školy.

Vybraná škola je státní střední odborná škola, která studentům nabízí čtyřleté denní vzdělávání zakončené maturitní zkouškou. Škola byla založena v první polovině 20. století jako veřejná obchodní škola. Na škole studuje takřka 300 žáků.

Studenti mají v rámci studia možnost účasti na přednáškách a seminářích, které se zaměřují na témata uplatnění se na trhu práce, zdravého životního stylu, dobrovolnictví apod. Škola se také zapojuje do rozvojových a mezinárodních projektů, jako například Cizí jazyky interaktivně, Pracovní stáže studentů v rámci programu Erasmus+, Edison, Brain&Breakfast či Podnikání v praxi. Škola poskytuje také vzdělání veřejnosti – například jazykové kurzy pro veřejnost.

2.1 Školní knihovna na vybrané střední škole

V rámci sledované školy lze nalézt dvě školní knihovny. Jednu studentskou knihovnu a jednu učitelskou. Studentská knihovna čítá zhruba 3000 knižních titulů, které je možné si absenčně vypůjčit. Dále mají studenti možnost využít 7 čteček elektronických knih. Studentská knihovna obsahuje především beletrii. A každý rok je obohacena o přibližně 30 nových titulů. Je spravována pedagogem – češtinářem. Nemá pevně stanovenou otevírací dobu a knihy jsou vydávány studentům (a pedagogům) během přestávek. Ročně je učiněno zhruba 200 výpůjček. V knihovně neexistuje profesionální knihovnický systém, dochází pouze k evidování přírůstku nových knih do školní databáze, která je přístupná studentům a pedagogům ze školní počítačové sítě. Aktuální podobě knihovny se detailněji věnuje kapitola 2.4 Návrh optimalizace školní knihovny.

V současné době je školní studentská knihovna zaměřena především na beletrii a prakticky neobsahuje odbornou literaturu, která je součástí učitelské knihovny a žákům není běžně dostupná. S ohledem na výchovně-vzdělávací cíle školy nedochází ke komplexnímu pokrytí možností, které by školní knihovna mohla studentům poskytovat. Více se výchovně-vzdělávacím cílům a zlepšení jejich naplňování ze strany školní knihovny věnuje kapitola 2.4 Návrh optimalizace školní knihovny.

Učitelská knihovna je k dispozici především pedagogům, kteří zde naleznou přibližně 2200 odborných knih a také zjednodušené cizojazyčné knihy, které jsou využívány jak ve výuce, tak poskytovány žákům. Ročně je učitelská knihovna obohacena o zhruba 30 nových titulů, které jsou pořizovány na popud pedagogů. Učitelskou knihovnu spravuje také pedagog (jiná osoba, než u studentské knihovny).

2.2 Průzkum mezi studenty

Průzkum mezi studenty probíhal formou dotazníkového šetření ve dnech 5. - 6. 3. 2020 a zúčastnilo se ho 242 žáků.

Dotazník je nástroj, díky němuž získává výzkumník data. Jedná se o soubor otázek, jejichž cíle je získat relevantní a srovnatelná data a minimalizovat možnost získat data nepřesná, zkreslená či nepravdivá. Dotazník také zpravidla představuje standardizovaný dokument – tzn., umožňuje dotazování v totožném pořadí, čímž nabízí možnost třídít, porovnávat, shrnovat a zobecňovat získané informace. (Farmer, 2016)

Proces tvorby dotazníku znázorňuje níže uvedené schéma (viz Obrázek 2).

Obrázek 2 – Proces tvorby dotazníku

Zdroj: vlastní zpracování dle (Chráška, 2016)

Cílem dotazníkového šetření mezi studenty bylo zjistit:

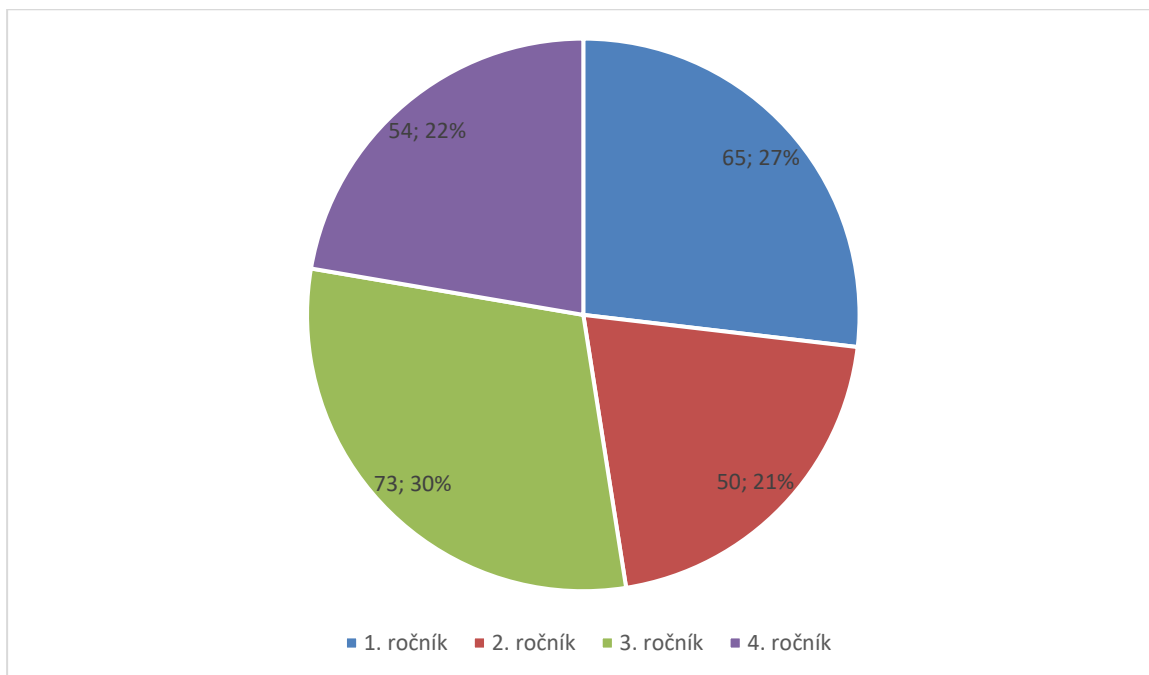
- Kolik studentů využívá školní knihovnu;
- jak často ji využívají;
- které služby studenti využívají;
- zda je využívána pro školní projekty;
- zda studenti vyšších ročníků využívají knihovnu více, než studenti nižších ročníků;
- jakou formu zdrojů by studenti rádi ve školní knihovně využili;
- zda je skladba beletrie optimální vzhledem k zájmům studentů;
- jak by studenti knihovnu vylepšili.

V dotazníku byly využity jak uzavřené otázky, tak otevřené otázky. Uzavřené otázky nabízí respondentovi vybraný počet možných odpovědí, z nichž si alespoň jednu musí vybrat. Uzavřené otázky respondentovi nabízí možnost jednoduché odpovědi, dobře se formulují a jednoduše se vyhodnocují. Jako jejich nevýhodu je možné zmínit nutnost uvést všechny možné odpovědi (tzn. nutnost orientovat se v tématu), „nucení“ respondenta vybrat si z uvedených možností, možnost ovlivňování respondenta formulací otázky. Otevřené otázky ponechávají respondentovi prostor na vyjádření svých myšlenek, pocitů a názorů. Lze tedy očekávat rozmanitost odpovědí, což v sobě nese obtížnost zpracovatelnosti, zdlouhavost zaznamenávání odpovědi, snížení motivace vyplnění odpovědi a omezení odpovědi na vyjadřovací schopnost respondenta. Na druhou stranu jsou tyto otázky snadno formulovatelné a nabízí možnost zeptat se na cokoliv, odpověď respondenta také není nijak limitována a ovlivňována podtónem otázky. Výzkumník se také může setkat s odpověďmi, které by jinak respondentovi nenabídl. (Skutil, 2011)

2.2.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Jak již bylo uvedeno výše, průzkum mezi studenty probíhal formou dotazníkového šetření ve dnech 5. - 6. 3. 2020 a zúčastnilo se ho 242 žáků. Rozložení dle jednotlivých ročníků zobrazuje graf níže (viz Obrázek 3). Z grafu je možné vyčíst, že nejvýraznější zastoupení mezi respondenty má třetí ročník, kde bylo zodpovězeno 73 dotazníků, což představuje necelou třetinu všech odpovědí. O 8 dotazníků méně bylo vyplněno studenty prvního ročníku, což představuje 27 % všech odpovědí. 53 odpovědí pak je možné vysledovat u

studentů 4. ročníku a podobné množství je také u studentů druhého ročníku, což představuje u každého ročníku zhruba pětinový podíl na počtu odpovědí.

Obrázek 3 – Rozložení respondent dle ročníků
Zdroj: vlastní zpracování

2.2.2 Získaná data a jejich interpretace

Tato kapitola je věnována představení výsledku průzkumu mezi studenty. Otázky z dotazníku lze rozdělit do tří částí, kdy první se věnuje tomu, zda a jak aktuálně studenti knihovnu využívají. Druhá část se zaměřuje na to, jak by studenti uzpůsobili knihovnu tak, aby pro ně byla atraktivnější. Poslední část se věnuje tomu, zda se studenti věnují četbě ve svém volném čase. Celkem dotazník obsahoval 11 otázek. Náhled dotazníku je Přílohou A této bakalářské práce.

Tabulka 1 – Využívanost školní knihovny

Typ odpovědi	Počet odpovědí
Ano, využil/a	69 (28 %)
Ne - využívám jinou knihovnu	38 (16 %)
Ne – nebylo potřeba	84 (35 %)
Ne – nečtu	33 (14 %)
Ne – jiné	18 (7 %)
CELKEM	242

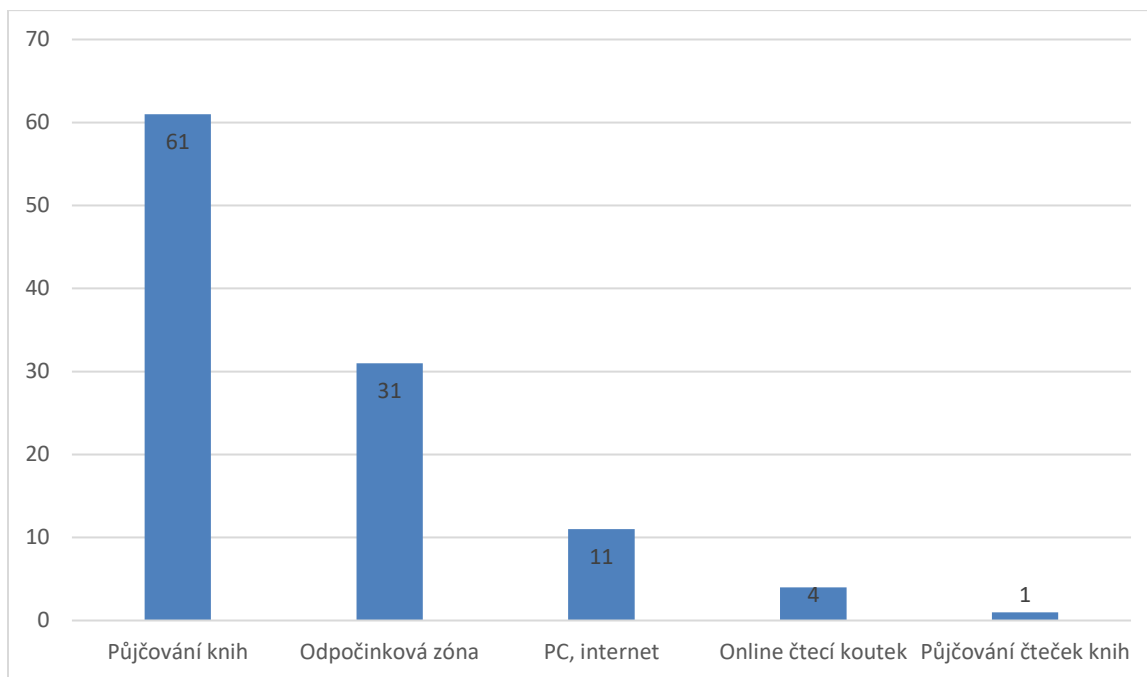
Zdroj: vlastní zpracování

Z 242 respondentů odpovědělo na otázku, zda někdy využili služeb školní knihovny, kladně 69 z nich. To představuje necelou třetinu studentů. Důvody, proč studenti nevyužívají školní knihovnu, byly rozděleny na základě typů odpovědí do 4 skupin, jak zobrazuje tabulka výše (viz Tabulka 1). Skupina „Využívám jinou knihovnu“ obsahuje odpovědi ve smyslu, jak název napovídá, že student využívá jiné knihovny, popřípadě že si knihy raději kupuje nebo si knihy stahuje do čteček. Takovýto typ odpovědi uvedlo 38 studentů, tj. 16 %. Skupina „Nebylo potřeba“ pak zahrnuje odpovědi jako „Zatím nebylo potřeba“, „Neměl/a jsem důvod“, „Zatím ne“ apod. Do této skupiny spadá nejvyšší množství respondentů, konkrétně 84, tj. 35 % všech dotazovaných. Třetí skupina odpovědí označená jako „Nečtu“ zcela vystihuje obsah odpovědí. Tento důvod nevyužívání školní knihovny uvedlo 33 osob, tj. necelých 15 % respondentů. V poslední skupině odpovědí, které jsou souhrnně označeny

jako „Jiné“, jsou pak zahrnuty především odpovědi, kde respondent neuvedl důvod – tj. bez odpovědi. Do skupiny „Jiné“ lze zařadit 18 odpovědí, což představuje 7 % dotazovaných.

Těch, kteří využili školní knihovnu více, je možné nalézt větší množství ve vyšších ročnících. 11 % dotazovaných studentů prvního ročníku někdy využilo školní knihovnu, u druháků to je již 22 % a u třetáků 29 %. Toto je možné do značné míry připisovat na vrub delšímu pobytu ve škole. U čtvrtého ročníku se však již jedná o 56 % dotazovaných, což lze mimo delšího pobytu na škole, přisuzovat také tomu, že studenti více využívají školní knihovnu pro svou maturitní četbu – zatímco u studentů prvního ročníku využilo knihovnu pro školní potřebu (povinná četba, čtenářský deník, maturitní četba apod.) 5 % studentů, u studentů posledního ročníku se již jednalo o 22 % dotazovaných.

Jak zobrazuje graf níže (viz Obrázek 4), pokud student využívá služeb školní knihovny, pak se nejčastěji jedná o půjčování knih. Tuto službu využilo 61 studentů z 69, tzn. 88 %. Zhruba polovina studentů využívá možnosti odpočinkové zóny v knihovně – 31 z nich. 16 % studentů alespoň jednou využilo počítače a přístupu k internetu, který knihovna nabízí. Mezi méně využívané služby, které školní knihovna nabízí, pak patří online čtecí koutek na internetových stránkách školy a pouze 1 student využil možnosti půjčit si čtečku elektronických knih.

Obrázek 4 – Počet studentů využívající jednotlivé služby knihovny
 Zdroj: vlastní zpracování

Žádný z 69 studentů nevyužívá knihovnu každý den (viz Tabulka 2). 1 student využije služeb školní knihovny každý týden. Několikrát za měsíc využije služeb školní knihovny 11 studentů, tj. 16 % z návštěvníků knihovny, 4,5 % ze všech respondentů. Několikrát do roka pak využije služeb školní knihovny 25 studentů, což představuje 36 % návštěvníků knihovny, 10 % všech respondentů. Nejčastěji však studenti využili služeb školní knihovny jednorázově nebo využívají výjimečně – toto je případ 32 z nich, tj. necelá polovina návštěvníků knihovny, 13 % respondentů.

Tabulka 2 – Frekvence využívání školní knihovny

Typ odpovědi	Počet odpovědí
Každý den	0
Několikrát za týden	1
Několikrát za měsíc	11
Několikrát za rok	25
Využil/a jsem pouze jednou/využívám výjimečně	32
CELKEM	69

Zdroj: vlastní zpracování

Jak je možné vyčíst z tabulky níže (viz Tabulka 3), z 69 respondentů, kteří využívají služeb školní knihovny, jich tak 38 učinilo mimo jiné proto, aby splnili zadání školního úkolu – jako například školního projektu, povinné četby apod. Jedná se tak o 55 % návštěvníků knihovny a o 16 % respondentů. Žádný ze studentů nevyužívá služeb knihovny pro zpracování školního projektu každý týden. 3 studenti navštíví knihovnu z důvodu vypracování školního projektu několikrát do měsíce. To představuje 4 % všech návštěvníků knihovny. Několikrát do roka využije pro výše zmíněné účely knihovnu 16 studentů, tj. zhruba čtvrtina návštěvníků knihovny. Jednou, popřípadě zcela výjimečně, využívá školní knihovnu pro vypracování školního úkolu 19 studentů – 28 % návštěvníků knihovny.

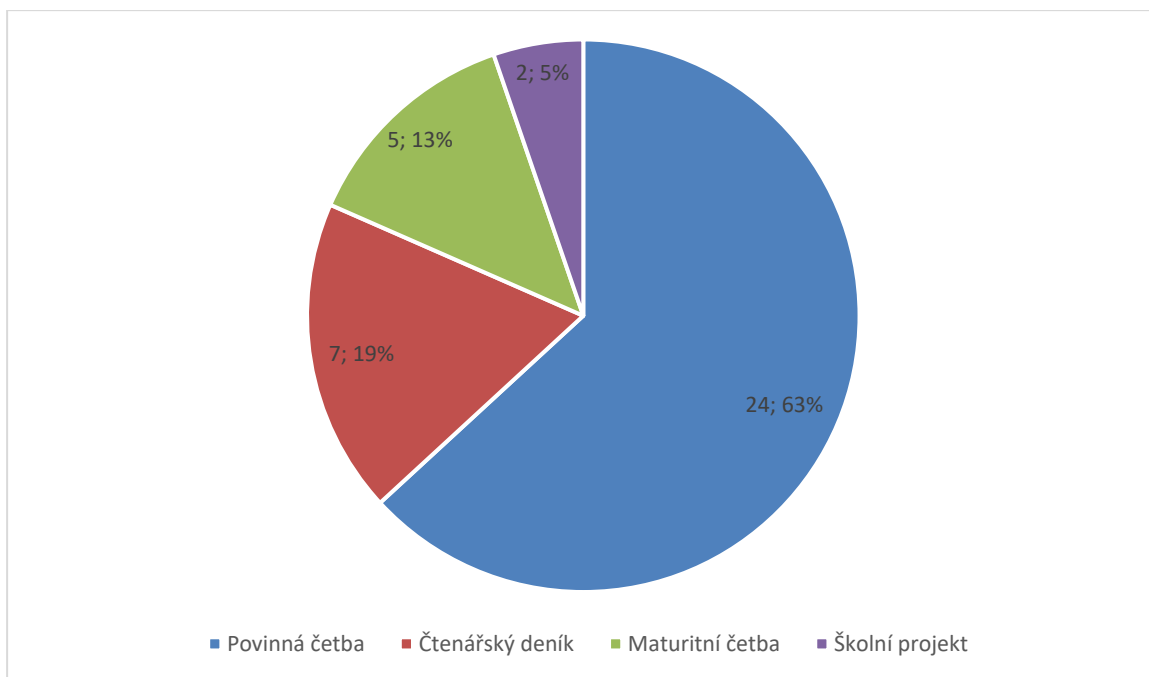
31 studentů využilo knihovnu pro své mimoškolní aktivity, jedná se tak o necelou polovinu návštěvníků knihovny.

Tabulka 3 – Frekvence využívání školní knihovny pro potřeby školních úkolů

Typ odpovědi	Počet odpovědí
Několikrát týdně	0
Několikrát za měsíc	3
Několikrát za rok	16
Využil/a jsem jednou/zcela výjimečně	19
Nevyužil/a jsem nikdy	31
CELKEM	69

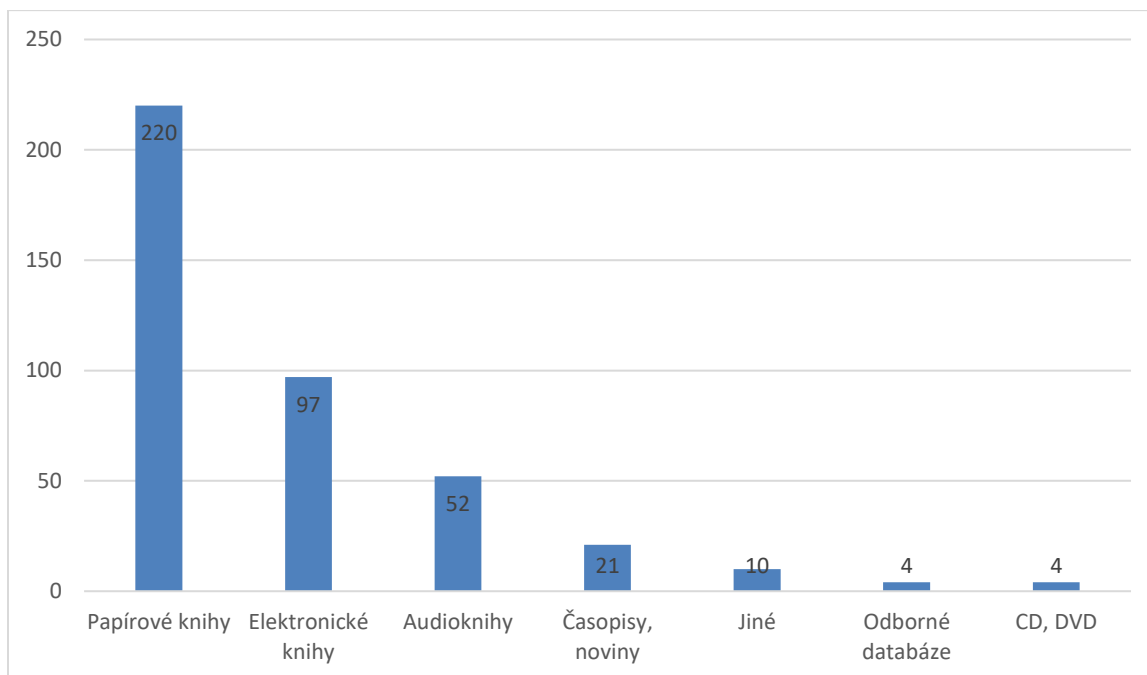
Zdroj: vlastní zpracování

Z 38 studentů, kteří využili školní knihovnu pro školní úkol, jich tak nejvíce učinilo z důvodu vypořádávání se s povinnou četbou (viz Obrázek 5). Jednalo se o dvě třetiny studentů, celkem 24. Další studenti pak využili školní knihovnu z důvodu zpracování čtenářského deníku (7 osob, 18 %). 5 studentů využilo školní knihovnu z důvodu maturitní četby, jedná se tak o 13 % těchto studentů. 2 osoby pak navštívily školní knihovnu z důvodu zpracování školního projektu.

Obrázek 5 – Přehled plněných školních úkolů v knihovně
Zdroj: vlastní zpracování

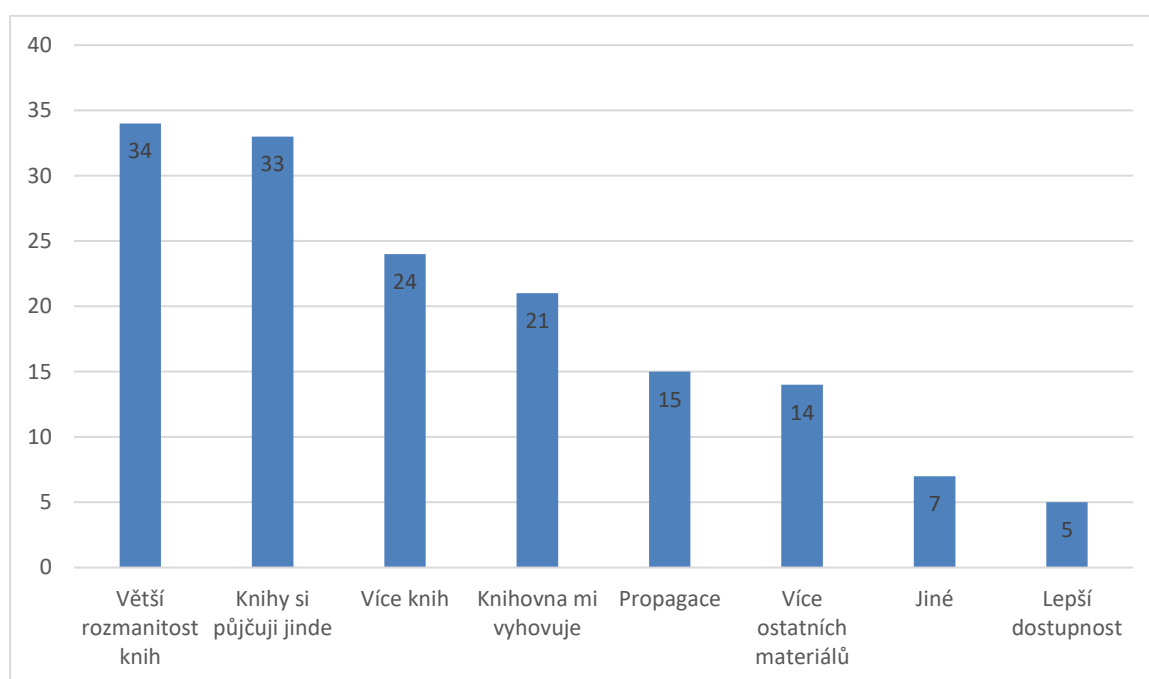
Další otázka byla věnována tomu, jaké zdroje by studenti ve školní knihovně rádi využívali. Připomeňme, že v současné době mohou studenti využít papírové knihy a elektronické knihy. Tyto dvě varianty jsou také nejpreferovanější mezi studenty, jak dokazuje provedený průzkum a zobrazuje graf níže (viz Obrázek 6). Suverénně nejpreferovanějším zdrojem jsou papírové knihy, které ve své školní knihovně chce mít 220 dotazovaných (tj. 91 %). Druhým nejpreferovanějším zdrojem informací jsou pak elektronické knihy, které si v knihovně přeje mít 97 studentů, což představuje 40 % respondentů. Přibližně 50 studentů by rádo využilo možnosti půjčování audioknih, konkrétně 22 % respondentů. Časopisy, magazíny a noviny by ve školní knihovně uvítalo 9 % studentů, tj. 21 dotazovaných. Mezi méně preferované zdroje informací patří databáze odborných článků a audiovizuální materiály jako DVD či CD (oboje by rádi využili 4 studenti, tj. necelá 2 % respondentů). Další skupinu pak tvoří tzv. „Jiné“ zdroje, zde ovšem drtivou většinou odpovědí tvoří ty, které poukazují na to, že studenti knihovnu „nechtějí využívat“, „žádné zdroje“ či „nevědí“. Jediným relevantním jiným zdrojem, který zde byl uveden v 1 případě, je „Internet“.

Obrázek 6 – Studenty preferované zdroje ve školní knihovně
Zdroj: vlastní zpracování

Další otázka směřovala na to, jak by studenti knihovnu vylepšili, aby pro ně byla atraktivnější. V dotazníku se jednalo o otevřenou otázku, a tak bylo po prostudování odpovědí vytvořeno 9 kategorií, do kterých pak jednotlivé odpovědi byly rozzařovány (viz Obrázek 7 níže). Suverénně největší skupinou odpovědí byly tzv. „Bez udání důvodu“ – do této skupiny byly zařazeny buďto skutečně nevyplněné odpovědi, ale také odpovědi ve smyslu „Nevím“, „Nečtu“ apod. Jedná se celkem o 89 z 242 odpovědí, tj. 37 %. V grafu níže není tato možnost uvedena, aby byly vyobrazeny pouze „přínosné“ odpovědi. Nejčastěji uváděným vylepšením tak je rozšíření nabídky knih, co se rozmanitosti týče. Toto vylepšení navrhlo 34 studentů, což představuje 14 % respondentů. Mezi žánry knih, které by studenti v knihovně uvítali ve větším zastoupení, patří například fantasy a sci-fi, manga či komiksy. Na druhém místě s 33 odpověďmi je varianta „Knihy si půjčuji jinde“, kde se sice opět nejedná přímo o návrh na vylepšení (stejně jako u kategorie „Bez udání důvodu“), ale z odpovědí studentů lze vyčíst, že knihy si půjčují jinde z důvodů jako: větší nabídka a rozmanitost knih, lepší dostupnosti knihovny, nebo že tak činní ze zvyku. Ovšem vzhledem k tomu, že primární odpověď byla ve smyslu „Knihy si půjčuji jinde“, tak nebyly tyto odpovědi rozřazeny do jiných kategorií. 24 studentů, tj. 10 % respondentů, by uvítalo ve školní knihovně více knih. Zhruba stejné množství studentů pak považuje služby poskytované školní knihovnou za dostatečné. 6 % respondentů by zlepšilo propagaci

knihovny, protože o ní mnoho neví. Uvítali by například „vitrínu“ s nově zakoupenými knihami či propagaci služeb knihovny na televizích, které se vyskytují na chodbách školy. 14 studentů nabídlo jako možnost vylepšení pořízení více ostatních materiálů – jako například audioknihy, noviny a časopisy, více cizojazyčných knih. Dále pak více propojit s výukou a nabízet více doprovodných materiálů pro výuku. 7 studentů pak navrholo „Jiné“ vylepšení. Mezi těmito odpověďmi lze převažuje především přání mít více doprovodných akcí spojených s knihovnou, dále zde byly uvedeny například návrhy na pořádání přednášek či besed nebo možnost ovlivnit, jaké knihy budou nakupovány. 5 studentů (2 % respondentů) by přivítalo lepší dostupnost školní knihovny.

Obrázek 7 – Možnosti vylepšení knihovny dle studentů

Zdroj: vlastní zpracování

Další série otázek se věnovala tomu, zda studenti čtou ve svém volném čase, jak často a jaký žánr knih. Dle průzkumu mezi studenty bylo zjištěno, že četbě ve volném čase se věnuje 182 z nich, tj. 75 % (viz Tabulka 5). Nejvíce studentů čte „několikrát za měsíc“, konkrétně 87 osob, tj. necelá polovina těch, kteří čtou ve svém volném čase a 36 % všech respondentů. „Několikrát za týden“ čte 59 osob, což je třetina volnočasových čtenářů a čtvrtina všech dotazovaných. „Několikrát za roka či výjimečně“ ve svém volném čase čte 21 studentů – 11 %, resp. 9 %. „Každý den“ čte 15 dotazovaných, to představuje 8 % těch, co čtou ve svém volném čase a 6 % těch, kteří čtou každý den. 60 dotazovaných nečte ve svém volném čase

vůbec, to představuje čtvrtinu všech respondentů. Toto číslo je o 27 osob vyšší, než kolik respondentů uvedlo, že nevyužívá školní knihovnu z důvodu, že nečte. To lze přisoudit tomu, že část z 60 dotazovaných čte „mimo svůj volný čas“, popřípadě že uvedli zpravidla jako odůvodnění „Nebylo potřeba“.

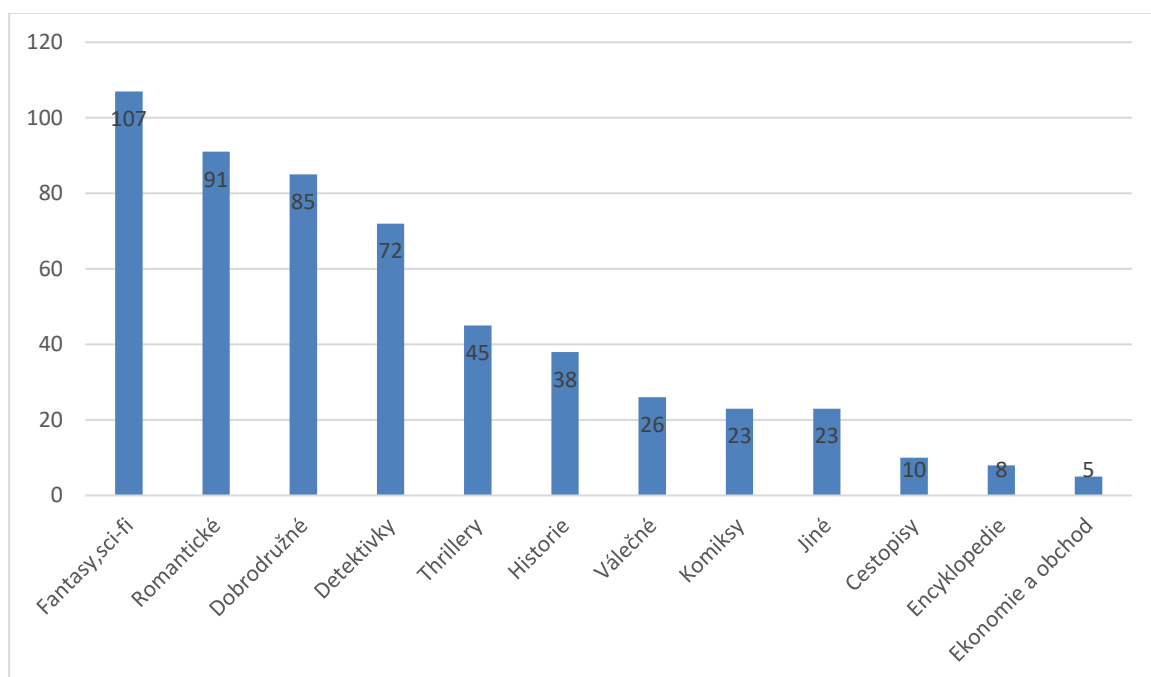
Tabulka 4 – Frekvence volnočasového čtení studentů

Typ odpovědi	Počet odpovědí (% respondentů)
Čtu denně	15 (6 %)
Čtu několikrát za týden	59 (24 %)
Čtu několikrát za měsíc	87 (36 %)
Čtu několikrát do roka/výjimečně	21 (9 %)
Nečtu	60 (25 %)
CELKEM	242

Zdroj: vlastní zpracování

Mezi nejoblíbenější literární žánry mezi studenty vybrané školy dle provedeného průzkumu patří fantasy a sci-fi literatura, romantické knihy či dobrodružné knihy, což zobrazuje graf níže (viz Obrázek 8). Fantasy a sci-fi literaturu vyhledává téměř 60 % těch, kteří ve svém volném čase čtou. Polovina čtenářů se pak věnuje romantickým či dobrodružným knihám. Mezi populární žánry patří také detektivky, které ve svém volném čase čte zhruba 40 % těch,

kteří čtou ve volném čase. Mezi žánry, které si také najdou své čtenáře, lze zařadit thrillery, historii, válečné či komiksy. Respondenti také uváděli žánry, které v původní nabídce nebyly, jako například manga, krimi, seberozejové, sbírky básní, young adult, dramata, horrory, časopisy či queer literatura. Mezi méně vyhledávané žánry mezi čtenáři patří cestopisy, encyklopedie a ekonomie a obchod.

Obrázek 8 – Oblíbené žánry studentů

Zdroj: vlastní zpracování

2.2.3 Shrnutí průzkumu mezi studenty

Jak bylo uvedeno v úvodu této podkapitoly, cílem průzkumu mezi studenty bylo zjistit:

- Kolik studentů využívá školní knihovnu? Školní knihovnu využívá 28 % studentů, zbylých 72 % knihovnu nevyužívá, a to především z důvodu, že zatím neměli tuto potřebu (35 % respondentů). Dále proto, že využívá jinou knihovnu či zdroje (16 %) či proto, že k literatuře nemají kladný vztah (14 %).
- Jak často knihovnu studenti využívají? Pokud student využil služeb školní knihovny, tak to nejčastěji bylo jednou, popřípadě zcela výjimečně (u 46 % respondentů). Několikrát do roka využije knihovnu více jak třetina respondentů, několikrát do

měsíce pak zhruba 16 %. Několikrát za týden využijí služeb školní knihovny 2 % studentů. Každý den nenavštěvuje knihovnu ani jeden žák.

- Které služby studenti využívají? Jednoznačně nejvyužívanější službou školní knihovny je půjčování knih. Tuto možnost využilo 88 % návštěvníků knihovny. Dále studenti využívají odpočinkové zóny (45 %). Mezi méně využívané služby patří přístup k PC a internetu (16 %), online čtecí koutek na webu školy (6 %) a půjčování čteček knih (2 %).
- Je knihovna využívána pro školní projekty? Ano. Pro potřeby školních projektů či úkolů využívá školní knihovnu 55 % návštěvníků knihovny (tj. 16 % studentů školy). Nejčastěji tak studenti činili proto, aby využili možnost zpracování povinné četby (35 % návštěvníků knihovny, 63 % těch, kteří využili školní knihovnu pro školní projekt, 10 % všech respondentů). Mezi další důvody se pak řadí zpracování čtenářského deníku a maturitní četby či zpracování školního projektu.
- Využívají studenti vyšších ročníků knihovnu více, než studenti nižších ročníků? Ano, studenti vyšších ročníků využívají školní knihovnu více než studenti nižších ročníků. 11 % dotazovaných studentů prvního ročníku někdy využilo školní knihovnu, u druháků to je již 22 % a u třetáků 29 %. U čtvrtého ročníku se však již jedná o 56 % dotazovaných. U studentů prvního ročníku využilo knihovnu pro školní potřebu (povinná četba, čtenářský deník, maturitní četba apod.) 5 % studentů, u studentů posledního ročníku se již jednalo o 22 % dotazovaných.
- Jakou formu zdrojů by studenti rádi ve školní knihovně využili? Mezi preferované zdroje ve školní knihovně dle provedeného průzkumu patří: papírové knihy (v knihovně chce mít 91 % dotazovaných), elektronické knihy (40 %), audioknihy (22 %), časopisy a magazíny a noviny (9 %), databáze odborných článků (2 %) či audiovizuální materiály (2 %).
- Je skladba beletrie optimální vzhledem k zájmům studentů? Mezi nejoblíbenější žánry dle průzkumu mezi studenty patří fantasy a sci-fi (107 studentů), romantické (91), dobrodružné (85) a detektivky (72). Fantasy a sci-fi je v rámci studentské knihovny zastoupeno minimálně. Romantické knihy a detektivky pak lze nalézt v knihovně častěji.
- Jak by studenti knihovnu vylepšili? Pokud by měli studenti možnost knihovnu nějak vylepšit, pak by volili především větší rozmanitost knih (14 % respondentů), větší nabídku knih (10 %), zlepšení propagace knihovny (6 %) či širší nabídku ostatních

materiálů (6 %). Knihovnu tak, jak funguje nyní, považuje za ideální a nic by na ní neměnilo 10 % studentů.

2.3 Rozhovory se zaměstnanci školy

V rámci této bakalářské práce bylo také přistoupeno k rozhovorům s částí pedagogického sboru. Celkem bylo učiněno 5 rozhovorů, a to s učitelem českého jazyka (zároveň knihovník ve školní knihovně), učitelem anglického jazyka (správce učitelské knihovny), učitelkou odborných ekonomických předmětů, učitelkou občanské výchovy a českého jazyka a učitelkou informatiky.

Cílem rozhovorů bylo zjistit, zda pedagogové využívají školní knihovnu ve svých hodinách, zda jim poskytuje dostatečnou oporu, a to i vzhledem k výchovně-vzdělávacím cílům školy. Dále otázky směřovaly k tomu, zda spolupracují na přípravě podkladů a materiálů do výuky s knihovníkem a jak by knihovnu zatraktivnili pro studenty a s ohledem na to, aby byla ve výuce více využívána.

Z rozhovorů s pedagogy vyplynulo, že školní knihovnu využívají pro přípravu na hodiny, samostudium či v samotných hodinách. Pedagogové využívají jak studentskou knihovnu, tak knihovnu učitelskou. Někteří (češtináři) si vystačí s knihovnou studentskou. Pro odborné ekonomické předměty je čerpáno pouze z učitelské knihovny a je využíváno především možnosti nahlížet do zákonů a využívat je ve výuce (pedagogem bylo také zmíněno, že dochází k častému využívání internetových zdrojů, a to vzhledem k jejich rychlejší aktualizaci a lepší dostupnosti).

Za dostatečnou podporu ve výuce považuje knihovnu většina z dotazovaných pedagogů (4 z 5). Ocenili by ovšem častější dokupování nových titulů. Ročně je dokoupeno cca 30 titulů do učitelské knihovny a obdobné množství do knihovny pro studenty. 1 pedagog nedokáže ohodnotit, zda je podpora ve výuce dostatečná, a to vzhledem k tomu, že obsah výuky se mění rychleji než obsah knihovny.

To, že školní knihovna poskytuje pedagogům dostatečnou podporu s ohledem na výchovně-vzdělávací cíle školy, se domnívají 3 z dotazovaných. Tito pedagogové věří, že školní knihovna napomáhá rozvoji komunikačních dovedností žáků a estetickému vzdělávání –

utváří kladný vztah k duchovní hodnotám. Školní knihovna a využívání knih ve výuce napomáhá rozvoji jazyka (především mateřského) a uplatňování jazykových dovedností a vědomostí v praktickém životě. Rozvíjí schopnost získávat a kriticky hodnotit informace a tyto informace interpretovat vhodným způsobem. Napomáhá chápání umění a jeho role v životě. Zbylí dva dotazovaní si odpovědi na tuto otázku nejsou jistí.

Pedagogové s knihovníky na přípravě do výuky nespolupracují (resp. jim jsou knihovníci nápomocni „pouze“ s vyhledáním titulu). Z odpovědí vyplývá, že vzhledem k tomu, že knihovníci jsou na plný úvazek zaměstnání jako pedagogové ve svých oborech, tak nemohou mít natolik rozsáhlé znalosti (a také dostatek času), aby mohli anticipovat na přípravách materiálů pro jiné pedagogy.

Pro to, aby knihovna byla pro pedagogy více využitelná ve výuce a výrazněji tak ovlivňovala výchovně-vzdělávací cíle, by učitelé ocenili, kdyby obsahovala více nových knih, a to také se zaměřením na pedagogiku a metodiku vyučovaných předmětů. 1 z pedagogů by také uvítal, kdyby byla možnost využít odborné časopisy, z nichž by bylo možné čerpat ve výuce. Jako možnost dalšího vylepšení bylo zmíněno, že pro práci s textem by bylo vhodné zakoupit více výtisků stejné knihy. Následně ale bylo také uvedeno, že by pravděpodobně nastal problém s dostatkem volného místa v knihovně a s financováním tohoto nákupu v rámci běžných výdajů knihovny. Jedním ze zmiňovaných řešení bylo také zavedení učebnic v digitální podobě.

V otázce toho, jak školní knihovnu vylepšit, zpravidla pedagogové zmiňovali, že dle jejich názoru je knihovna dostačující, ale ocenili by více aktuálních titulů. 1 z pedagogů by také uvítal, kdyby knihovna měla vlastní místnost s prostorem pro studium a četbu v tichu a tím výrazněji napomáhala rozvoji vztahu studentů k literatuře a dovednosti samostudia.

Vzhledem k tomu, že knihovníci na škole jsou na plný úvazek pedagogy, tak v rámci rozhovorů byly jejich odpovědi započítány do výše uvedeného shrnutí rozhovorů. Mimo výše zmíněné otázky byl ještě s knihovníky veden rozhovor o tom, jak je knihovna zaměřena, jaké je složení zdrojů v knihovně, jakým způsobem jsou vybírány knihy a jiné zdroje k nakoupení, zda dochází k využívání knihovnického systému a zda evidují statistiky využívanosti knihovny.

Studentská knihovna obsahuje pouze beletrii, a to zpravidla v tištěné podobě. Dále mají studenti možnost vypůjčit si 7 čteček elektronických knih. Odbornou literaturu je pak možné nalézt v učitelské knihovně. Zde opět převládají papírové verze knih. Ve studentské knihovně dochází k nákupu knih a zpřístupňování dalších zdrojů informací zpravidla s ohledem na přípravu k maturitě z češtiny, a to buď z rozhodnutí knihovníka (a zároveň češtináře), nebo z popudu jeho kolegů. Studenti nemají možnost anticipace na výběru nakupovaných titulů. Do učitelské knihovny dochází k nákupu knih taktéž z popudu pedagogů. Ročně se jedná přibližně o 60 knih. Zdroje informací jsou akvírovány s ohledem na schopnost rozvoje estetických a komunikačních dovedností studentů a s ohledem na plnění kognitivních cílů, a to především v oblasti předmětu český jazyk a literatura.

Pro správu knižního fondu využívají knihovníci interní systém tabulkového stylu dostupný na webových stránkách školy z interní sítě. Evidence výpůjček knih v knihovnách probíhá pomocí papírových záznamů – ve škole není přítomen žádný profesionální knihovnický systém. Ve školním roce dochází zhruba ke 200 výpůjčkám ve studentské knihovně a několika desítkám výpůjček v učitelské knihovně. Pokročilejší statistiky výpůjček (nejpůjčovanější tituly apod.) se ve školní knihovně neevidují. Jednou ročně dochází k reportování počtu nově nakoupených knih vedením školy.

2.3.1 Shrnutí rozhovorů se zaměstnanci

V rámci rozhovorů s pedagogy a knihovníky bylo zjištěno, že na škole nepůsobí žádný profesionální knihovník a knihovnická činnost je vykonávána v rámci pedagogického úvazku. Pedagogové využívají jak studentskou, tak učitelskou knihovnu (někteří pouze jednu z nich) a to pro přípravu podkladů na hodinu, samostudium či v samotných hodinách. Bylo také zjištěno, že nedochází ke spolupráci s knihovníky na přípravě podkladů do výuky, a to z nedostatku času pracovníka a jeho odborných znalostí (jedná se o pedagoga plně vytíženého ve svém oboru).

Pro větší využití knihovny ve výuce by pedagogové ocenili více nových (aktuálních) titulů či předplatné odborných časopisů. Zároveň ovšem zmiňují, že mají možnost ovlivnit nákup nových titulů do knihovny (především učitelské). Také by dle názoru jednoho pedagoga bylo prospěšné, pokud by školní knihovna byla samostatná místnost s prostorem pro studium.

Obecně ale kantoři knihovnu hodnotí pozitivně, jsou s její činností spokojeni a uznávají její pozitivní vliv na kognitivní a afektivní cíle.

V knihovně není funkční profesionální knihovnický systém s pokročilými statistickými funkcemi. V knihovnách jsou především papírové verze knih. Studenti mají možnost využít také 7 čteček elektronických knih. Ročně bývá do knihovny nakoupeno cca 60 titulů (z toho 30 do učitelské a 30 do studentské, která je zaměřená převážně na beletrii). V rámci studentské knihovny dochází k zhruba 200 výpůjčkám ročně.

2.4 Návrhy optimalizace školní knihovny

V předkládání návrhů optimalizace školní knihovny bylo vycházeno z průzkumu mezi studenty, z rozhovorů s pedagogy a také z teoretické části této bakalářské práce. Na úvod této kapitoly ještě krátké shrnutí: na vybrané škole jsou dvě školní knihovny – jedna studentská a jedna učitelská. Ve studentské knihovně je k dispozici především beletrie, a to v počtu cca 3000 knih. V učitelské knihovně je knih zhruba 2200. Každou knihovnu spravuje jiný knihovník, který ovšem pracuje na plný úvazek jako pedagog.

Z 242 studentů, kteří se zúčastnili dotazníkového šetření, 28 % využívá školní knihovnu. Pokud student využil služeb školní knihovny, tak to nejčastěji bylo jednou, popřípadě zcela výjimečně (u 46 % respondentů). Několikrát do roka využije knihovnu více jak třetina respondentů, několikrát do měsíce pak zhruba 16 %. Několikrát za týden využijí služeb školní knihovny 2 % studentů. Každý den nenavštěvuje knihovnu ani jeden žák. Jednoznačně nejvyužívanější službou školní knihovny je půjčování knih. Tuto možnost využilo 88 % návštěvníků knihovny. Pro potřeby školních projektů či úkolů využívá školní knihovnu 55 % návštěvníků knihovny (tj. 16 % studentů školy). Nejčastěji tak studenti činili proto, aby využili možnost zpracování povinné četby (35 % návštěvníků knihovny).

Pro možnosti stanovení optimalizace školní knihovny je nutné určit také cíle školní knihovny, mezi které bylo zařazeno na základě (Čumplová, 2008) – více viz kapitola 1.2.2:

- Podporovat výchovu a vzdělávání;
- poskytnout přístup k informacím a službám;
- rozvíjet kulturní a sociální povědomí;

- vést studenty k samostatnosti, sebevzdělávání a odpovědnosti;
- rozvíjet schopnosti a dovednosti studentů.

Školní knihovna na vybrané škole by měla poskytovat dostatečnou podporu pro výchovu a vzdělávání studentů a pedagogů. Nabízet vřelé prostředí, ve kterém studenti mohou rozvíjet své kulturní a sociální schopnosti. Knihovna by měla umožnit studentům přístup k informacím, a to nejenom pomocí knih a periodik, ale také například pomocí internetu. Díky knihovně budou moci studenti pracovat samostatně a odpovědně a naleznou prostor pro sebevzdělávání a rozvoj svých schopností a dovedností. Optimalizovaný návrh vychází z předpokladu, že knihovnu lze navštívit jak samostatně, tak v rámci výuky.

Návrh nové knihovny je specifikován také s ohledem na výchovně-vzdělávací cíle školy, které vycházejí ze školního vzdělávacího programu. Mezi kognitivní cíle, na které je nová knihovna zaměřena, je možné zařadit například získávání nových informací, pochopení nové látky a porozumění informací, možnost analyzovat a hodnotit literární díla a další zdroje informací, interpretovat zjištěné informace a jejich obhájení, rozlišovat druhy a úroveň literatury, kombinovat více zdrojů informací či provést kritiku vybraného zdroje informací. V oblasti afektivních cílů pak školní knihovna přispívá k vytváření pozitivního vztahu k literatuře a kultuře obecně, rozvíjí sociální interakce a uvědomění si důležitosti jedince ve společnosti, napomáhá uspořádání hodnot studenta, rozvíjí vztah k demokratické společnosti, zlepšuje komunikační schopnosti studentů a jejich schopnost reagovat, argumentovat a obhajovat své názory. Na rozvoj psychomotorických cílů nemá knihovna výraznější vliv.

2.4.1 Optimalizace poskytovaných zdrojů

Z průzkumu mezi studenty vyplývá, že mezi preferované zdroje ve školní knihovně patří: papírové knihy (v knihovně chce mít 91 % dotazovaných), elektronické knihy (40 %) a audioknihy (22 %). V současné době nabízí studentská školní knihovna možnost využít papírové knihy a 7 čteček elektronických knih. Na základě výsledků průzkumu lze doporučit, aby byly pro studenty ve školní knihovně dostupné také audioknihy. To by ocenilo 22 % dotazovaných, tedy 52 studentů. Jiné zdroje by dle provedeného průzkumu využila pouze minoritní část dotazovaných a jejich přínos by tak vzhledem k vynaloženému úsilí a finančním prostředkům na jejich pořízení byl minimální. Zařazení audioknih mezi

dostupné zdroje informací by napomohlo naplňování kognitivních cílů výuky (například analyzovat a hodnotit zdroje informací, kombinovat více zdrojů informací, provést kritiku vybraného zdroje informací) i afektivních cílů (například vytváření pozitivního vztahu k literatuře a kultuře, uspořádání hodnot studenta apod.)

Z průzkumu mezi studenty a také z rozhovorů s pedagogy vyplynulo, že by ocenili větší nabídku knih a jejich větší rozmanitost. Více nových titulů by ocenili jak studenti, tak pedagogové. Pedagogové by přivítali také knihy, které se zaměřují na pedagogiku a metodologii výuky odborných předmětů. 14 % dotazovaných v průzkumu mezi studenty by přivítalo větší rozmanitost knih. V průzkumu také bylo zjištěno, že mezi nejoblíbenější literární žánry mezi studenty dané školy patří fantasy a sci-fi literatura, romantické knihy či dobrodružné knihy. Fantasy a sci-fi literaturu vyhledává téměř 60 % těch, kteří ve svém volném čase čtou. Polovina čtenářů se pak věnuje romantickým či dobrodružným knihám.

Pro větší zaujetí studentů (a tím způsobený rozvoj kognitivních i afektivních dovedností) by bylo vhodné knihovnu doplnit o více knih (případně elektronický knih a audioknih), které se zaměřují na fantasy a sci-fi tematiku či knihy romantické a dobrodružné. Z rozhovorů s pedagogy vyplývá, že by učitelská knihovna mohla být obohacena o knihy s tematikou pedagogiky a metodologie výuky, popřípadě o odborné časopisy.

Jak je podrobněji rozepsáno v kapitole 2.4.3, bylo by vhodné spojit studentskou a učitelskou knihovnu. Širší nabídka odborné a naučné literatury pro studenty by umožňovala prohlubování znalostí v odborných oblastech, a to především se zaměřením na ekonomické a humanitární předměty (např. Základy společenských věd). Spojení studentské a učitelské knihovny může pozitivně ovlivnit informační gramotnost a kognitivní i afektivní dovednosti studentů.

2.4.2 Personální zabezpečení

V současné době v knihovně nepůsobí profesionální knihovník, výpůjčky nejsou evidovány v profesionálním knihovnickém systému a prostory knihovny jsou zároveň také učebnou. Další možnost optimalizace je profesionalizace školní knihovny, a to angažováním profesionálního knihovníka, popřípadě částečným vyčleněním pedagoga alespoň na částečný úvazek tak, aby bylo možné poskytnout širší podporu ostatním pedagogům.

V současné době knihovník/pedagog pomáhá svým kolegům s nalézáním knih v knihovně (vydává je). V případě větší časové dotace na tuto činnost, by také mohl pedagogům doporučovat vhodné knihy či přímo spolupracovat na přípravě podkladů (materiálů) pro výuku a zaměřovat se na rozvoj informační gramotnosti studentů.

K profesionalizaci knihovny (na úroveň „Knihovna se studovnou“) by také přispělo, kdyby měla pravidelnou výpůjční dobu pro absenční výpůjčky, a to minimálně dvakrát týdně. Jako vhodné řešení se jeví úterý od 12:00 do 14:00 a čtvrtek od 13:00 do 15:00. V tyto dny probíhá na škole odpolední výuka a studenti tak mohou využít volných hodin k návštěvě knihovny. Mírná odlišnost časů byla zařazena z důvodů možnosti oslovení zvýšeného množství studentů.

2.4.3 Modernizace prostor

K rozvoji informační gramotnosti studentů a profesionalizaci školní knihovny by také přispělo, pokud by školní knihovna představovala samostatnou místnost s prostorem pro zkoumání zdrojů a čtení. Ideální by bylo provozovat knihovnu v režimu „Knihovna se studovnou“ dle Doporučení MŠMT k činnosti a funkci školní knihovny na základních a středních školách (více viz kapitola 1.3 Školní knihovny v ČR).

V případě, že by knihovna bylo „povýšena“ do režimu knihovny se studovnou, bylo by možné také uvažovat o spojení studentské a učitelské knihovny. Širší nabídka odborných knih pro studenty, by mohla pozitivně ovlivnit návštěvnost knihovny a snad také znalosti studentů v daných oborech. Dále by mohla být knihovna více využívána pro zpracování školních projektů a úkolů. Navíc by bylo možné nalézt synergie ve využití lidských zdrojů, kdy nyní jsou využíváni dva pedagogové s nulovým úvazkem na knihovnickou činnost.

Přeměnu aktuální knihovny na knihovnu se studovnou zobrazují vizualizace níže (viz Obrázky 9 a 10). V současné době slouží školní studentská knihovna zároveň jako učebna jazyků. Jedná se o místnost o velikosti 46 m² (5,4 × 8,5 metru). Po stranách místnosti jsou k dispozici skříně, které slouží pro skladování knih. Střed a přední část místnosti pak slouží jako učebna, a to včetně počítačů a interaktivní tabule. A v zadní části místnosti je k dispozici gauč, který mohou studenti využít jako odpočinkovou zónu. Při návrhu nové knihovny byla celá místnost koncipována jako knihovna. V místnosti je možné nalézt skříně,

ve kterých je možné skladovat knihy, tak jak tomu bylo doposud, pouze ve větším množství, a to z důvodu, aby mohla být spojena studentská a učitelská knihovna. Nové podoby se dočkala odpočinková zóna, kdy byl gauč nahrazen sedacími vaky. Přístup k internetu žákům zajišťují 2 studentské počítače. Pro knihovníka bylo zřízeno místo s přístupem k internetu a knihovnickému systému u jednoho ze vchodů do knihovny. Pro možnost využít knihovnu v rámci vyučování či školních projektů byly do nové knihovny navrženy také pracovní prostory – 3 stoly a 12 židlí.

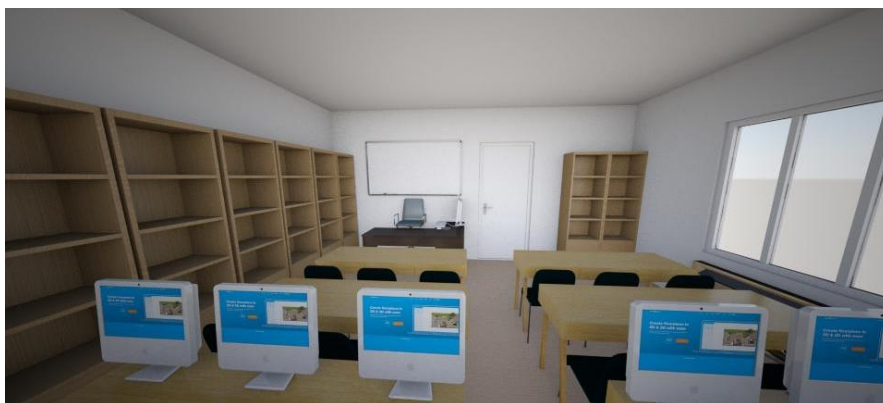

Obrázek 9 – Současná podoba knihovny
Zdroj: vlastní zpracování

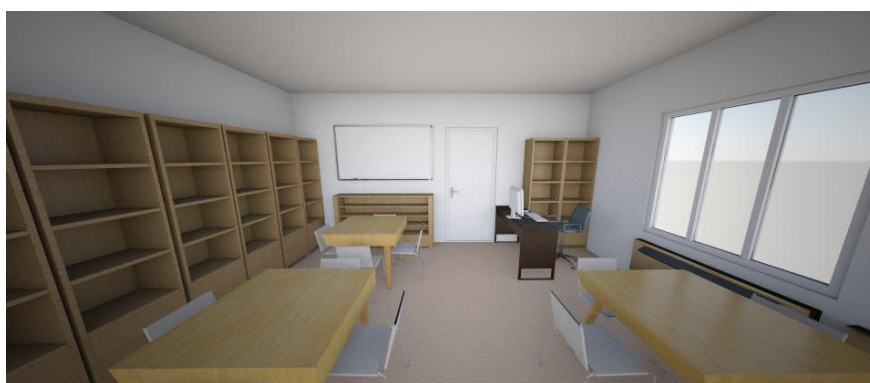

Obrázek 10 – Navrhovaná podoba knihovny
Zdroj: vlastní zpracování

Vizualizace níže (viz Obrázky 11 a 12) zobrazují změnu přední částí knihovny. V současné době je možné nalézt skříně, které slouží potřebám školní knihovny, v levé části místnosti a dvě skříně v pravé přední části místnosti. Tyto skříně zůstávají zachovány také v novém návrhu knihovny, navíc jsou ještě doplněny o nižší skřín pod interaktivní tabulí. Zároveň bylo zrušeno místo pedagoga (katedra) a nově bylo vytvořeno místo pro knihovníka. Školní lavice byly nahrazeny pracovními stoly.

Obrázek 9 – Současná podoba přední části knihovny
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 10 – Navrhovaná podoba přední části knihovny
Zdroj: vlastní zpracování

V zadní části místnosti (viz Obrázky 13 a 14) byly přidány skříně, aby byla zvýšena kapacita knihovny. Zároveň došlo ke změně odpočinkové zóny, kdy byl gauč nahrazen třemi sedacími vaky. V levé části návrhu lze vidět počítačové stanice s přístupem k internetu.

Obrázek 11 – Současná podoba zadní části knihovny
Zdroj: vlastní zpracování

Obrázek 12 – Navrhovaná podoba zadní části knihovny
Zdroj: vlastní zpracování

V současné knihovně lze nalézt 17 skříní pro knihy, nový návrh počítá s 23 skříněmi, čímž by kapacita knihovny měla vzrůst o 35 %. Kapacita pracovních ploch (školních lavic) zůstává nezměněna. Nyní se ve školní knihovně nachází 4 lavice s 12 místy ve frontálním způsobu uspořádání. Nový návrh počítá se 3 stoly a 12 místy. Uspořádání stolů je navíc netradiční a lze jej lépe využít například ke skupinovým pracím. Toto nově zvolené uspořádání je navíc více komfortní pro individuální studium žáků. Kapacita míst s přístupem k internetu (k PC obecně) je v novém návrhu o 89 % nižší. Z původních 18 počítačů (určených pro žáky) se v návrhu počítá pouze se dvěma. K tomuto snížení bylo přistoupeno z důvodu úspory místa a zároveň s přihlédnutím k faktu, že na škole je dalších 5 počítačových učeben, které mohou být využity jak k výuce, tak pro potřeby žáků.

Přebudování knihovny navíc není výrazně nákladnou položkou, protože pro část změn lze využít stávající vybavení (například pro prostor knihovníka, počítačové stanice pro žáky, židle k pracovním stolům, interaktivní tabuli). Jako nutné investice se jeví 3 stoly, 3 sedací vaky a 6 skříní. V případě, že by průměrná cena za 1 stůl činila 3.000 Kč, za 1 sedací vak 1.400 Kč a za 1 skříň 6.000 Kč (průměrné ceny dle biano.cz v dubnu 2020), pak lze očekávat nutnou investici ve výši 49.200 Kč.

Nově koncipovaná knihovna napomáhá rozvoji kognitivních i afektivních dovedností studentů. A to díky širší nabídce poskytovaných titulů, dostupnosti počítačů pro studenty, možnost skupinových prací či možnosti samostudia. Navíc žákovi poskytuje možnost pracovat s interaktivní tabulí a před spolužáky (či jiným publikem) prezentovat a obhajovat své práce a názory.

2.4.4 Výchovně-vzdělávací činnost knihovny

Nově navržené uspořádání školní knihovny nabízí také nové možnosti využití nejen ve výuce, ale také v rámci výchovně-vzdělávacích činnosti knihovny. Toto uspořádání nabízí lepší možnosti pro besedy, workshopy či činnost čtenářského klubu. Výchovně-vzdělávací činnost knihovny by se měla zabývat především rozvojem čtenářské a informační gramotnosti a rozvojem kulturního a sociálního povědomí a vést studenty k samostatnosti, sebevzdělávání a odpovědnosti.

Jako možná náplň programu školní knihovny v oblasti rozvoje čtenářské a informační gramotnosti se jeví workshop, který se zaměřuje na práci s databázemi, katalogy a informačními zdroji. Inspiraci lze nalézt například u Národního pedagogického muzea a knihovny J. A. Komenského v edukačním programu „K čemu jsou dnes knihovny – historie a současnost, databáze, katalogy, informační zdroj“, který studentům popisuje aktuální trendy a služby ve zpracování a poskytování informací, nebo u Krajské vědecké knihovny v Liberci, která nabízí workshop „Najdu, co hledám?!“ (tyto instituce však nabízejí tyto workshopy pouze v místě svého sídla).

V rámci rozvoje kulturního a sociálního povědomí, samostatnosti, sebevzdělávání a odpovědnosti, se jeví jako vhodnou aktivitou navrhované školní knihovny, čtenářský klub. Ten by nabízel možnost sdílet a doporučovat čtenářské zážitky, rozvíjet komunikační a

čtenářské dovednosti studentů (například vizualizaci, vysuzování apod.). Jako vhodné řešení se jeví pořádání čtenářského klubu 1 měsíčně (dostatečný čas na přečtení knihy a možnosti s ní pracovat v čtenářském klubu) ve skupině 10 – 12 osob.

Mimo čtenářský klub nabízí nově koncipovaná školní knihovna také prostor například pro debatní kroužek, nebo se zde nově mohou konat (nyní se konají v jiných prostorách) přednášky Brain&Breakfast. Školní knihovna nabízí také prostor pro besedy či workshopy, které se přímo neorientují na rozvoj čtenářských dovedností, jako například workshop #prsakoule od Loono, který se věnuje prevenci rakoviny, či kurzy od czechitas, které se zabývají rozvojem IT dovedností (především) u žen a dívek.

2.4.5 Softwarové vybavení knihovny

K profesionalizaci knihovny by také přispělo pořízení profesionálního knihovnického systému. Jaké možné varianty komerčních softwarových řešení se nabízí program LANius, programy od KP-sys jako Verbis a Portaro, či softwarové řešení Aleph. Mezi open source řešení se řadí například Evergreen, Koha či Invenio. Pořízení profesionálního knihovnického systému zjednoduší administraci spojenou s výpůjčkami knih, která v současné době probíhá pomocí papírových záznamů a zároveň nabídne pokročilé funkce, jako například katalogizaci knih, výpůjční správu (data o uživatelích, rezervace, upomínky apod.) či akviziční modul, který zpravidla slouží k evidenci objednávek knih či k evidenci provedených nákupů. Vzhledem k tomu, že školní knihovna vybrané školy nemá příliš rozsáhlý katalog, ani velké množství výpůjček a akvirovaných titulů a disponuje pedagogy se zaměřením na informatiku, jako ideální řešení se jeví využití open-source softwarového řešení.

Tabulka 5 – Porovnání open-source knihovnických systémů

	Evergreen	Koha	Invenio
Akvizice	Ano	Ano	Ano
Katalogizace	Ano	Ano	Ano
Cirkulace dokumentů	Ano	Ano	Ano
Online přístup ke katalogu	Ano	Ano	Ano
Samoobsluha	Ano	Ano	Ano
Statistické reportování	Ano	Ano	Ano
Napojení na aplikace a nástroje třetích stran	Ano	Ano	Ano
Česká lokalizace	Ano	Ano	Ne
Určení	Především velké knihovny; sdružení knihoven	Především menší knihovny	Akademické prostředí, větší knihovny

Zdroj: vlastní zpracování dle (Hamilton-Williams, 2020), (Hakes, 2020) a (Simko, 2020)

Tabulka výše (viz Tabulka 6) zobrazuje porovnání zmíněných open source softwarových řešení. Mezi porovnávaná kritéria patří, zda program disponuje moduly jako akvizice, katalogizace či umožňuje cirkulaci dokumentů (např. v případě rezervace knihy má knihovník přehled o tom, že knihu po vrácení jedním uživatelem má předat knihu druhému uživateli). Dále je porovnáváno, zda program umožňuje přístup do katalogu online, nabízí uživatelům samoobslužné prvky (možnost registrace, prodloužení výpůjční doby apod.), statistické prvky (počet výpůjček, počet aktivních uživatelů apod.) či možnost propojení s aplikacemi a nástroji třetích stran (například napojení na čtečky čárových kódů či poskytování API prostředí).

Open-source software Evergreen funguje od roku 2006 a v roce 2016 ho využívalo přibližně tisíc knihoven v zahraničí a 7 českých knihoven. Jedná se o robustní software, který je určený především pro větší knihovny (i když využít ho mohou také malé knihovny). Evergreen uspěl ve všech porovnávaných parametrech. Kromě standartních modulů jako akvizice a katalogizace nabízí různé varianty online přístupu ke katalogu knihovny (například dětský přístup), data navíc vystavuje dle standardů a ulehčuje tak jejich zpracování. V rámci samoobslužných funkcí pak uživatelům, mimo klasické možnosti jako prodloužení výpůjční doby či přehledu rezervací, nabízí také možnost online platby dluhů. Silnou stránkou tohoto programu jsou pak výrazné statistické možnosti. Dále je možné využít napojení na nástroje třetích stran, jako například samoobslužné výpůjční pulty, čtečky čárových kódů. Navíc správcům poskytuje API prostředí a nabízí tak možnost napojit vlastní klienty (programy). (Hakes, 2020)

Koha, první open-source knihovnický systém na světě, který spatřil světlo světa již v roce 1999. V současnosti je v České republice využíván přibližně v 250 knihovnách (mj. v Městské knihovně Jablonec nad Nisou či Městské knihovně Antonína Marka v Turnově). Slouží především pro menší knihovny s několika málo pobočkami. Stejně jako Evergreen nabízí všechny porovnávané parametry. Koha poskytuje mimo porovnávané parametry například modul kurzy, který umožňuje přiřadit školní předmětům (nebo vzdělávacím kurzům) materiály a určit pro ně (i na omezenou dobu) jiná pravidla půjčování. Oproti Evergreenu poskytuje Koha užší spektrum statistických výstupů. Česká verze Koha navíc neumožňuje prohlížet rejstříky (v anglické verzi dostupné). Koha poskytuje možnost napojení na nástroje třetích stran, na cloudová úložiště a také propojení se sociálními sítěmi.

Výraznou výhodou tohoto programu je jeho rozsáhlá česká komunita. (Hamilton-Williams, 2020)

Třetím porovnávaným open-source softwarovým řešením je Invenio. To od roku 2006 vyvíjí švýcarský CERN s podporou partnerů. Jedná se o řešení především pro větší knihovny, a i vzhledem ke svému původu je využíván převážně ve vědeckých kruzích. Obdobně jako předchozí softwarová řešení nabízí Invenio možnosti katalogizace, akvirování či cirkulace dokumentů. Zřizovateli nabízí možnost statistického reportování a napojení na řešení třetích stran. Jako nevýhodu pro české prostředí lze chápat chybějící českou lokalizaci. Výhodou může být to, že je vývoj softwaru stále zastřešen původním autorem, švýcarským CERNem. (Simko, 2020)

Z porovnání vybraných open-source knihovnických systémů lze vysledovat, že všechny nabízejí obdobné služby. Liší se například v české lokalizaci, v detailnosti poskytovaných služeb či vhodnosti pro jednotlivé typy knihoven. Jako vhodné řešení pro námi sledovanou školní knihovnu se jeví software Koha – nejenže nabízí všechny sledované parametry, ale navíc je vhodný pro menší knihovny a disponuje silnou českou základnou. Nabízí sice slabší statistické možnosti (oproti Evergreenu) a implementace některých modulů může být v české verzi složitější (prohlížení rejstříků), pro základní uživatelské a administrátorské potřeby se ovšem jeví toto řešení jako nejvhodnější.

2.4.6 Propagace knihovny

Z průzkumu mezi studenty také vyplynulo, že část z nich nemá o knihovně mnoho informací. Bylo by tedy vhodné zapracovat na propagaci knihovny. Jako možný způsob zviditelnění knihovny se jeví větší zapojení knihovny do výuky. Pro potřeby školních projektů či úkolů využívá školní knihovnu 16 % studentů školy. Nejčastěji tak činí proto, aby využili možnost zpracování povinné četby (10 % studentů školy). Mezi další důvody se pak řadí zpracování čtenářského deníku a maturitní četby či zpracování školního projektu. 84 % studentů tak pro potřeby školních projektů a úkolů školní knihovnu nevyužívá.

V jednom z rozhovorů s pedagogy byl učiněn návrh, aby bylo pořízeno větší množství výtisků od jednoho titulu tak, aby se dalo s těmito knihami pracovat v hodinách. Další možností se jeví využít toho, že správce školní knihovny je zároveň pedagogem –

češtinářem. V rámci hodin literatury by mohly být prezentovány také knihy samotné (fyzicky přítomné ve výuce) a rovnou půjčovány žákům.

Další možností je umístit informace o nových titulech (a možnostech jejich půjčení) na obrazovkách, které jsou umístěny na chodbách školy. Návrh takovéto prezentace je k nahlédnutí níže (viz Obrázek 15).

NOVINKY VE ŠKOLNÍ KNIHOVNĚ

<ul style="list-style-type: none">• Knížka o podivuhodné pouti Malého prince, o dobru a zlu, o přátelství a kráse...• Antoine de Saint-Exupéry – Malý princ	
<ul style="list-style-type: none">• Osudová dramata následovaná často až neúměrně krutým trestem...• Karel Jaromír Erben - Kytice	

Hlasujte o knihách, které chcete mít ve školní knihovně!

Otevírací doba školní knihovny:
Út 12:00 – 14:00
Čt 13:00 – 15:00
Nebo kdykoliv po domluvě s p. Knihovníkem

Obrázek 13 – Návrh prezentace pro TV
Zdroj: vlastní zpracování dle (Kameníková, 2009-2019)

V rámci zlepšení propagace knihovny by bylo také možné zřídit vitríny, kam by byly nově zakoupené knihy umístěny. Jednodušší a levnější variantou (není nutné pořídit vitrínu) je pak umístit informace o nových titulech na nástěnkách na školních chodbách. Informace o knihovně by bylo také vhodné doplnit na webové stránky školy (žáci mohou využívat také internetovou adresu školní knihovny, která je dostupná z interní sítě – katalog knih).

Jako formu propagace lze chápat také fundraising. V rámci školních aktivit by mohly být vybírány peněžní prostředky na pořízení nových knih do knihovny – jako tyto aktivity se jeví například možnost umístění kasičky do školního studentského krámků či výběr

prostředků na rodičovských schůzkách. Následně by bylo ideální využít některou z níže uvedených variant zapojení studentů do výběru nakupovaných titulů.

Další možností propagace a zapojení studentů do dění ve školní knihovně je jejich spoluúčast na výběru nově pořizovaných titulů. Ročně je do studentské knihovny pořízeno přibližně 30 nových titulů. Jako ideální řešení pro zvýšení návštěvnosti knihovny se jeví zapojit studenty do výběru (alespoň části) nově pořizovaných titulů. Jako možná řešení se nabízí:

- Studenti sami vyberou část knih, které se nakoupí – bez asistence pedagogů. Tato varianta dává studentům možnost zcela neomezeně volit nakupované tituly. Zároveň ale hrozí riziko nevhodného výběru.
- Pedagog připraví seznam, studenti vybírají – pedagog připraví seznam knih, ze kterého následně studenti vybírají určený počet knih, které se poté pořídí. Výhodou této metody je, že se eliminuje riziko nevhodného výběru knih, může se ovšem stát, že pedagog do seznamu knih neumístí takové, které by studenti využili.
- Studenti nominují knihy a pedagog vybere – studenti nominují tituly, které by chtěli mít v knihovně. Knihovnick následně návrhy protřídí a požadované množství titulů nakoupí, popřípadě nechá žáky hlasovat (z užšího výběru). Výhodou této varianty je, že v návrzích studentů mohou být takové tituly, které by sám pedagog/knihovnick nevybral, zároveň se ale eliminuje riziko nevhodného výběru.

Zlepšení propagace školní knihovny a tím způsobený větší zájem o školní knihovnu má také vliv na kognitivní a afektivní dovednosti studentů. Lze předpokládat zlepšení vztahu k literatuře, zlepšení uspořádání hodnot studenta či zlepšení dovedností v oblasti porozumění textu, získávání a interpretaci informací či analýze využitého zdroje.

2.4.7 Shrnutí návrhů optimalizace

Návrhy optimalizace byly určovány tak, aby došlo ke zvýšení využívanosti školní knihovny, zvýšení její uživatelské přívětivosti a k naplňování výchovně-vzdělávacích cílů školy a o to především v kognitivní a afektivní oblasti. Knihovna by měla také naplňovat stanovené cíle, mezi kterými je podpora výchovy a vzdělávání, poskytování přístupu k informacím a

službám, rozvíjení kulturního a sociálního povědomí, vedení studentů k samostatnosti, sebevzdělávání a odpovědnosti či rozvíjení schopností a dovedností. Nově by knihovna mohla nabízet širší spektrum literatury, a to i s výraznějším zaměřením na odbornou a naučnou literaturu (a jiné zdroje) a nabízela by tak studentům širší možnosti rozvoje kulturního a sociálního povědomí. Optimalizovaná knihovna by nabídla širší možnosti rozvoje samostatnosti, sebevzdělávání a odpovědnosti než současná knihovna. I nadále by knihovna poskytovala dostatečný přístup k informacím a rozšířila by se nabídka služeb. Mezi navrhované optimalizace, které by měly naplňovat výchovně-vzdělávací cíle školy a stanovené cíle školní knihovny, lze v oblasti poskytovaných zdrojů zařadit:

- Rozšíření nabídky zdrojů o audioknihy;
- pořízení nových titulů a jejich širší tematický záběr.

V rámci zvýšení úrovně školní knihovny na „Knihovnu se studovnou“ patří mezi doporučená zlepšení:

- Vyčlenění jedné místnosti, jejíž účel bude pouze knihovna;
- spojení studentské a učitelské knihovny,
- zaměstnat profesionálního knihovníka alespoň na částečný úvazek, popřípadě alokovat částečný knihovnický úvazek pro pedagoga;
- zavedení otevírací doby knihovny;
- spuštění výchovně-vzdělávací činnosti knihovny;
- implementace open-source knihovnického systému Koha.

Jako možné zlepšení v oblasti propagace bylo navrženo:

- Větší zapojení knihovny do výuky;
- propagace knihovny v rámci existujících i nových komunikačních kanálů;
- zapojení studentů do výběru knih;
- fundraising.

Návrhy obsahují jak jednoduchá, a přesto efektivní řešení, jako například zlepšení propagace knihovny – využití školních televizí, využití nástěnek na chodbách, zapojení studentů do

výběru akvírovaných knih. Tak řešení složitější, komplexnější a finančně náročnější – a to především profesionalizaci knihovny, ale také například rozšíření nabídky zdrojů. I částečná realizace navrhovaných řešení by ovšem měla přinést kýžený efekt ve zvýšení návštěvnosti a využitelnosti knihovny, což by sekundárně mělo vést ke zvýšení informační gramotnosti studentů a zlepšení kognitivních a afektivních dovedností, jako například uvědomění si významu kultury pro společnost, rozvoji sociální interakce či uspořádání hodnot studenta.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo analyzovat a navrhnout optimalizace služeb vybrané školní knihovny s ohledem na výchovně-vzdělávací cíle školy.

Konkrétně bylo popsáno, jak školní knihovna na vybrané střední odborné škole vypadá v současnosti – jaké služby a zdroje nabízí, kolik knižních titulů čítá, jak je spravována či jak se zdroje evidují. Následně byl popsán a analyzován průzkum, který byl proveden mezi 242 studenty školy. V rámci něj bylo zjištěno, že školní knihovnu využívá 28 % studentů, z nich ovšem 46 % využilo služeb školní knihovny pouze jednou či zcela výjimečně. 88 % návštěvníků knihovny využilo možnost vypůjčit si knihu, necelých 50 % návštěvníků knihovny pak využívá odpočinkové zóny. 16 % studentů někdy využilo knihovny pro zpracování školního projektu či úkolu. Bylo také zjištěno, že studenti vyšších ročníků využívají služeb školní knihovny více, než studenti nižších ročníků (56 % vs. 11 %). Mezi studenty jednoznačně nejpreferovanější zdroj patří knihy, které chce mít v knihovně 91 % dotazovaných. Knihy jsou následovány elektronickými knihami (40 %) a audioknihami (22 %). Mezi nejoblíbenější žánry lze dle průzkumu zařadit fantasy a sci-fi, romantické či dobrodružné knihy. Jako možná vylepšení knihovny studenti zmiňovali větší rozmanitost a nabídku knih, zlepšení propagace knihovny či širší nabídku ostatních materiálů.

V rámci aplikované části bakalářské práce byly také provedeny rozhovory s 5 zaměstnanci školy (pedagogy a knihovníky). V rámci těchto rozhovorů bylo zjištěno, že na škole nepůsobí žádný profesionální knihovník a knihovnická činnost je vykonávána v rámci pedagogického úvazku. Nedochozí tak ke spolupráci knihovníka a pedagogů na přípravě podkladů do výuky. Pedagogové využívají jak studentskou, tak učitelskou knihovnu. Pro to, aby knihovna byla více využívána ve výuce, a aby výrazněji plnila výchovně-vzdělávací cíle školy, by pedagogové (stejně jako studenti) ocenili více nových a aktuálních titulů či předplatné odborných časopisů. Dále bylo zmíněno přání, aby knihovna byla samostatná místnost s prostorem pro studium. Obecně ovšem pedagogové hodnotí školní knihovnu pozitivně a jsou s její činností a vlivem na kognitivní a afektivní dovednosti spokojeni.

Průzkum mezi studenty a rozhovory se zaměstnanci, stejně tak jako poznatky z teoretické části práce, pak posloužily jako podklad pro návrhy optimalizace školní knihovny. V úvodu byly stanoveny cíle školní knihovny a předloženy výchovně-vzdělávací cíle školy. Mezi

navrhované optimalizace patří rozšíření nabídky zdrojů o audioknihy a pořízení nových titulů a jejich širší tematický záběr, stejně tak jako sloučení studentské a učitelské knihovny. Dále bylo navrženo vyčlenění jedné místnosti, jejímž účelem bude „pouze knihovna“ – byl proveden návrh na reorganizaci knihovny, a to včetně určení finančních nákladů. Dalším předkládaným doporučením bylo zaměstnat profesionálního knihovníka, a to alespoň na částečný úvazek, popřípadě alokovat částečný knihovnický úvazek pro pedagoga. Byla stanovena otevírací doba knihovny. Předloženy byly také možnosti výchovně-vzdělávacích činností knihovny. Následně bylo vybráno vhodné řešení (na základě analýzy tří open-source softwarů) pro implementaci profesionálního knihovnického systému. V rámci zlepšení využitelnosti služeb školní knihovny studenty bylo navrženo, aby byla knihovna více zapojována do výuky, aby studenti byli zapojeni do výběru akvírovaných titulů a aby měli možnost zapojit se do fundraisingových kampaní. Byly také navrženy možnosti zlepšení propagace knihovny, a to v rámci nových i existujících komunikačních kanálů.

Navrhovaná opatření by měla přinést kýžený efekt ve zvýšení návštěvnosti a využitelnosti knihovny, což by sekundárně mělo vést ke zvýšení informační gramotnosti studentů, ke zlepšování jejich kognitivních a afektivních dovedností a k naplňování cílů školní knihovny a výchovně-vzdělávacích cílů školy.

Tato bakalářská práce může sloužit jako podklad pro optimalizaci školní knihovny na vybrané státní střední odborné škole.

Seznam literatury

APEJI, Eric Adeche, 2002. The role of the school library in promoting a reading culture. *Education Libraries Journal*. **45**(3): 27-30. ISSN 09579575.

BASL, Josef, 2019. PISA. *ČSI: Česká školní inspekce* [online]. Praha: Česká školní inspekce [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PISA>

BEHRENS, Shirley, 1994. A conceptual analysis and historical overview of information literacy. *College & Research Libraries*. **35**(4): 309-322.

BLEIDT, Shirley, 2011. How students utilize and perceive their school library. *American Secondary Education*. Ashland: Ashland University, **41**(39): 67-85.

BRASENBAUCH MEISLOVÁ, Monika, Stanislav DANIEL, Roman FOLWARCZNY, Oldřich HÁJEK a Tomáš LEBEDA, 2019. *Role rodičů, učitelů a moderních technologií v rozvoji čtenářské gramotnosti žáků 4. tříd ZŠ v České republice: Sekundární analýza PIRLS 2016*. Praha: Česká školní inspekce. ISBN 978-80-88087-21-2.

ČUMPLOVÁ, Ludmila, 2009. Informační servis: Nová legislativa pro školní knihovny - Doporučení MŠMT k činnosti a funkci školní knihovny na základních a středních školách. *Bulletin SKIP* [online]. Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, **8**(4) [cit. 2019-10-05]. ISSN 1213-5828. Dostupné z: http://skip.nkp.cz/Bulletin/Bull09_429.htm

ČUMPLOVÁ, Ludmila a Jana NEJEZCHLEBOVÁ, 2006. *Školní knihovny a čtenářství: Informační gramotnost*. Brno: Moravská zemská knihovna. ISBN 80-7051-167-2.

ČUMPLOVÁ, Ludmila, Jana NEJEZCHLEBOVÁ a Zuzana ŠVASTOVÁ, 2008. *Příručka pro školní knihovny jako studijní a informační centra na základních a středních školách*. Praha: Ústav pro informace ve vzdělávání.

D'AMICO, Aurora, 2020. Number and percentage of public schools with libraries/media centers and average number of staff per library/media center. *National Center for Education*

Statistics [online]. Washington: National Center for Education Statistics [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: https://nces.ed.gov/programs/digest/d17/tables/dt17_701.15.asp

DOMBROVSKÁ, Michaela, Hana LANDOVÁ a Ludmila TICHÁ, 2004. Informační gramotnost - teorie a praxe v ČR. *Národní knihovna*. **15**(1): 7-18.

EMMER, Jan, 2020. Školní knihovny v USA a jejich dopad na akademické výsledky studentů. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <http://sdruk.mlp.cz/data/xinha/sdruk/2007-2-200.pdf>

FARMER, Lesley a Alan SAFER, 2016. *Library improvement through data analytics*. Chicago: American Library Association. ISBN 978-0-8389-1425-0.

GARDAVSKÝ, Pavel, 2010-2019. Zákon č. 257/2001 Sb.: Zákon o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, s.r.o. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-257>

GARDAVSKÝ, Pavel, 2019b. Zákon č. 561/2004 Sb.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, s.r.o. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

GARDAVSKÝ, Pavel, 2019c. Vyhláška č. 108/2005 Sb.: Vyhláška o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních. *Zákony pro lidi* [online]. Zlín: AION CS, s.r.o. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-108>

GHIKAS, Mary, 1996-2020. Number Employed in Libraries: ALA Library Fact Sheet 2. *ALA: American Library Association* [online]. Chicago: American Library Association [cit. 2020-02-22]. Dostupné z: <http://www.ala.org/tools/libfactsheets/alalibraryfactsheet02>

GURRÍA, Angel, 2018. PISA 2018 results: Combined executive summaries. *OECD* [online]. Paříž: OECD [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: https://www.oecd.org/pisa/Combined_Executive_Summaries_PISA_2018.pdf

GUTHRIE, John, William SCHAFER a Chun-Wei HUANG, 2001. Benefits of Opportunity to Read and Balanced Instruction on the NAEP. *The Journal of Educational Research*. **94**(3): 145-162.

HAKES, Deborah, 2020. *Evergreen* [online]. Atlanta: Georgia Public Library Service [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://evergreen-ils.org/>

HAMILTON-WILLIAMS, Rachel, 2020. *Koha* [online]. Wellington: Koha Library Software Community [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: <https://koha-community.org/>

HICKOK, John, 2019. *Serving Library Users from Asia: A Comprehensive Handbook of Country-Specific Information and Outreach Resources*. Lanham: The Rowman & Littlefield Publishing Group. ISBN 9780810887305.

HUMPHREY, Jack, 2002. There is No Simple Way to Build a Middle School Reading Program. *Phi Delta Kappan*. Bloomington: Phi Delta Kappa International, **83**(10): 754-757.

CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5326-3.

JELEN, Václav, 2020. Statistická ročenka školství: výkonové ukazatele. *Statistické ročenky školství* [online]. Praha: MŠMT [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <http://toiler.uiv.cz/rocenka/rocenka.asp>

JONES, Stephanie, 2010. The Occupational Choice Of School Librarians. *Library Trends*. **59**(2): 166-187.

KAMENÍKOVÁ, Miluše, 2009-2019. *ČBDB.CZ* [online]. Praha: ČBDB.CZ, 2019 [cit. 2020-05-15]. Dostupné z: www.cbdb.cz

KAPLAN, Allison, 2007. Is Your School Librarian 'Highly Qualified'?. *Phi Delta Kappan*. Bloomington: Phi Delta Kappa International, **89**(4): 300-303.

KAPLAN, Allison, 2010. School Library Impact Studies and School Library Media Programs in the United States. *School Libraries Worldwide*. **16**(2): 55-63.

KIM, Jimmy, 2004. Summer Reading and the Ethnic Achievement Gap. *Journal of Education for Students Placed at Risk*. **9**(2): 169-188.

KLIMENT, Pavel, 2004-2019. Knihovny. *EKnihovna.cz* [online]. Praha: WEBALL,s.r.o. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.eknihovna.cz/knihovny/>

LANCE, Keith Curry, 2002. How school librarians leave no child behind: The impact of school library media programs on academic achievement of US public school students. *School Libraries in Canada*. **22**(2): 3-6.

LEPIK, Aira, 1995. Librarians in changing Estonia: Professional education and development. *Library Management*. **16**(8): 27-32.

LEPIK, Aira, 2014. An Ongoing Process of Modernization: Libraries and Librarianship in Estonia. *Library Trends*. **63**(2): 183-196.

LINDSAY, Jim, 2010. Children's Access to Print Material and Education-Related Outcomes: Findings From a Meta-Analytic Review. *Learning Point Associates* [online]. Naperville: Learning Point Associates [cit. 2020-02-16]. Dostupné z: https://static1.squarespace.com/static/5731ee0840261d67c7155483/t/5767517d29687f6102b04f75/1466388897631/Lindsay_Children%27s+Access+to+Print+Material+and+Education-Related+Outcomes_2010.pdf

LO, Patrick, Joyce CHAO-CHEN CHEN, Zvezdana DUKIC, You-ra YOUN, Yuji HIRAKUE, Masaaki NAKAHIMA a Guanghui YANG, 2014. The roles of the school librarians as information literacy specialists. *New Library World*. **115**(78): 314-339. DOI:

10.1108/NLW-01-2014-0012. ISSN 0307-4803. Dostupné také z:
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/NLW-01-2014-0012/full/html>

MACKENZIE, Christine, 2019. IFLA/UNESCO Public Library Manifesto 1994. *IFLA* [online]. Den Haag: IFLA [cit. 2019-10-05]. Dostupné z:
<https://www.ifla.org/publications/iflaunesco-public-library-manifesto-1994>

MACKENZIE, Christine, 2020. Library map of the world. *IFLA: The International Federation of Library Associations and Institutions* [online]. Den Haag: IFLA [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: <https://librarymap.ifla.org/map>

MULLER, Karen, 1996-2020. First School Library?. *ALA: American Library Association* [online]. Chicago: American Library Association [cit. 2020-02-22]. Dostupné z:
www.ala.org/tools/first-school-library?_sm_aui=VVPHpFjQnqknMZW23jRBKHsLv0sM

NICHOLSON, Kirstie, 2017. *Innovation in Public Libraries: Learning from International Library Practice*. Cambridge, Massachusetts: Chandos Publishing. Chandos information professional series. ISBN 978-008-1012-765.

POKORÁK, Josef, 2013-2019. ŠKOLNÍ KNIHOVNY ČINNOST A FUNKCE: Doporučení MŠMT k činnosti a funkci školní knihovny na základních a středních školách, které má za cíl poskytnout metodickou podporu a pomoc v oblasti činnosti školních knihoven. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/skolni-knihovny-cinnost-a-funkce>

SHARMA, Ravindra, 2012. *Libraries in the early 21st century: An international perspective*. Göttingen: Walter de Gruyter. ISBN 978-3-11-027056-3.

SIMKO, Tibor, 2020. *Invenio* [online]. Meyrin: CERN [cit. 2020-05-15]. Dostupné z:
<https://invenio-software.org/>

SINCLAIR-TARR, Stacy a William TARR, 2007. Using Large-Scale Assessments to Evaluate the Effectiveness of School Library Programs in California. *Phi Delta Kappan*. Bloomington: Phi Delta Kappa International, **88**(9): 710-711.

SKUTIL, Martin, 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

STROMMEN, Linda Teran a Barbara Fowles MATES, 2004. Learning to Love Reading: Interviews With Older Children and Teens. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*. **48**(3): 188-200.

ŠVEJDA, Jan, 2020. Informační gramotnost. *Národní knihovna České republiky* [online]. Praha: Národní knihovna ČR [cit. 2020-03-19]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000002038&local_base=KTD

VANDUINKERKEN, Wyoma a Wendi Arant KASPAR, 2015. *Leading libraries: how to create a service culture*. Chicago: American Library Association. ISBN 978-0-8389-1312-3.

VANÍČKOVÁ, Edita, 2010-2016. Funkce školní knihovny jako studijního a informačního centra. *Centrum pro školní knihovny* [online]. Praha: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <http://csk.npmk.cz/node/21/>

XIAOBIN, Jia, Du YUNXIANG, Si AIQIN a Zhang XIAOYAN, 2019. China's Primary and Secondary School Libraries: Yesterday, Today, and Tomorrow. *IFLA* [online]. Den Haag: IFLA [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: https://origin-archive.ifla.org/IV/ifla62/62-xiaj.htm?_sm_au_=iVVHV4HQF20JvJR323jRBKHsLv0sM

ZENG, Marcia, 2008. History of Chinese Libraries. *Marcia Lei Zeng* [online]. Kent: Kent State University [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <https://marciazeng.slis.kent.edu/Dunhuang/libraryhistory.htm>

Seznam příloh

Příloha A – Dotazník pro studenty.....74-76

Příloha A – Dotazník pro studenty

Milá studentko, milý studente,

do ruky se ti dostal dotazník, který se věnuje analýze využívání služeb školní knihovny na tvé škole. Tento dotazník slouží k potřebám mé bakalářské práce, kterou vypracovávám v rámci studia na Technické univerzitě v Liberci. Na základě zjištěných výsledků bych rád navrhl taková opatření, aby pro Tebe školní knihovna byla zajímavým místem (nebo zjistím, že školní knihovna je skvělá a není co navrhnout). Vyplňování dotazníku je zcela anonymní.

Předem Ti děkuji za věnovaný čas,

Jan Drahoňovský

1. Využil/a jsi někdy služeb školní knihovny?

a) Ano

b) Ne (uved' důvod.....
a pokračuj otázkou č. 6)

2. Pokud ano, které? (můžeš vybrat více variant)

a) Půjčování knih

b) Půjčování čteček knih

c) Přístup k PC a internetu

d) Čtenářský koutek (na webu školy)

e) Odpočinkové zóny (křesla v jazykovce)

3. Jak často využíváš služeb školní knihovny?

a) Každý den

b) Několikrát za týden

c) Několikrát za měsíc

d) Několikrát za rok

e) Využil jsem pouze jednou/využívám zcela výjimečně

4. Využíváš služeb školní knihovny pro zpracování zadaného úkolu? (například školní projekt, povinná četba apod.)

a) Ano, využívám několikrát týdně

b) Ano, využívám několikrát za měsíc

c) Ano, využívám několikrát do roka

d) Ano, využil jsem jednou

e) Ne, pro zpracování zadaného úkolu jsem školní knihovnu nevyužil (pokud ne, pokračuj otázkou č. 6)

5. O jaký zadaný úkol se jednalo?

Prosím uveď:.....

6. Jakou formu zdrojů informací bys rád/a ve školní knihovně využil/a? (můžeš vybrat více možností)

- a) Papírové knihy
- b) Databáze odborných článků
- c) Elektronické knihy
- d) Audiovizuální materiály (CD, DVD, apod.)
- e) Audioknihy
- f) Jiné (uveď jaké:)
- g) Časopisy, noviny

7. V jakém jsi ročníku?

- a) 1. ročník
- b) 2. ročník
- c) 3. ročník
- d) 4. ročník

8. Věnuješ se četbě ve svém volném čase?

- a) Ano
- b) Ne (pokud ne, pokračuj otázkou č. 11)

9. Pokud ano, jak často?

- a) Denně
- b) Několikrát za týden
- c) Několikrát za měsíc
- d) Několikrát do roka/výjimečně

10. Jaké literatuře dáváš přednost? (můžeš vybrat více možností)

- a) Cestopisy
- b) Fantasy, sci-fi
- c) Detektivky
- d) Historie
- e) Romantické
- f) Komiksy
- g) Dobrodružné
- h) Thrillery
- i) Ekonomie a obchod
- j) Válečné
- k) Encyklopedie
- l) Jiné (uveď:)

11. Jak bys školní knihovnu vylepšil/a, aby pro tebe byla atraktivnější?

A large, empty rectangular box with a black border, intended for the respondent to write their suggestions for improving the school library.